

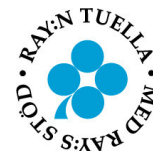
VESA VAITTINEN

NETTIÄ NÄÄS, TIETOA TUVILLE

LOPPURAPORTTI TIETOYHTEISKUNTAAN LINKITTYMISHANKKEESTA
TAMPEREEN A-KILTA RY:SSÄ VUOSINA 2002–2004

Tampereen A-kilta ry
2005

Tästä raportista on olemassa myös painettu versio:

Vesa Vaittinen. Nettiä nääs, tietoa tuville. ISBN 951-98544-2-8. Cityoffset Oy. Tampere 2005.

SISÄLLYS

ESIPUHE.....	5
JOHDANTO.....	7
1 TAMPEREEN A-KILTA RY LYHYESTI	10
2 PROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT.....	11
2.1 Asiakastietokoneet	11
2.2 ”Olisi kiva oppia käyttämään tietokoneita”.....	12
2.3 Asiakasyhdistys ja tietokoneopetus	14
2.4 Pohdinnoista hakemukseen ja rahoituspäätökseen	16
3 PROJEKTIN RESURSSIT	19
3.1 Projektin työntekijät.....	19
3.2 Laitteet, ohjelmistot ja kalusteet.....	20
3.3 Asiakastietokoneet ja Adls-yhteydet.....	21
3.4 Toimipaikat ja niiden henkilöstö	22
3.5 Taustaryhmä ja muut yhteistyötahot.....	23
4 PROJEKTIN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS.....	26
4.1 Opetustyön suunnittelu alkoi saunan pukuhuoneessa.....	26
4.2 Opetustyötä suunnittelun lomassa	28
4.3 Koneita, laajakaistayhteyksiä ja paljon kysymyksiä.....	29
4.4 Projektin raportointi suunnittelun osana	30
5 OPPILAAT JA HEIDÄN SAAMANSA OPETUS.....	32
5.1 Projektin oppilaat.....	32
5.1.1 Kaikki halukkaat pääsivät mukaan.....	32
5.1.2 Asiakkaita, asukkaita ja jäseniä	32
5.1.3 Noin 50-vuotiaita naisia ja miehiä	33
5.1.4 Oppilaiden aiemmat atk-opinnot ja into oppia	34
5.1.5 Oppilaiden päihde- ja muut ongelmat	35
5.2 Opetusta yhdeksässä toimipaikassa	36
5.3 Opetuksen kesto.....	37
5.4 Mitä oppilaille opetettiin?	39
5.4.1 Tekstinkäsittely ja tulostaminen	39
5.4.2 Internet.....	41
5.4.3 Sähköposti.....	42
5.4.4 Verkkopankki.....	43
5.4.5 Muut ohjelmat.....	44
5.5 Ongelmakohtia taitojen oppimisessa ja opettamisessa	45
6 TULOSTEN JA TOIMINNAN ARVIOINTIA	47
6.1 Loppukyselyssä esille tulleita asioita.....	47
6.1.1 Atk-opetukseen osallistumisen syyt.....	48
6.1.2 Oppilaiden arvioita opetuksesta.....	50

6.1.3	Oppilaiden taidot projektin päätyttyä	51
6.1.4	Vaihtoehto Nätti-projektin opetukselle?.....	53
6.1.5	Asenteet muuttuivat myönteiseen suuntaan.....	55
6.2	Ohjaajan arvio opetustyöstä.....	56
6.3	Opetukseen osallistui 100 asiakasta	57
6.4	Oppilaiden kotitietokoneet	57
6.5	Projektin vaikuttavuudesta	59
6.5.1	Oppilaat oppivat käyttämään tietokonetta	59
6.5.2	Tietokone vaihtoehtona päihteille	59
6.5.3	Miten tietoyhteiskunnasta syrjäytymistä saatiin ehkäistyä?	60
7	LOPUKSI	62
Liitteet.....		64
	Liite 1: Tampereen A-kilta ry:n asiakaskoneiden käyttöönottoajat.....	64
	Liite 2: Nätti-projektin alustava toteuttamisaikataulu	65
	Liite 3: Loppukysely lomake Nätti-projektin opiskelijoille (15.3.2005).....	66
Lähteet:		67
Kuvat:		
	Kuva 1: Miesten ja naisten lukumäärät Nätti-projektin oppilaista 2002-2004	33
	Kuva 2: Nätti-projektin oppilaita eri toimipaikoissa	36
	Kuva 3: Opetustunnit ja oppilaat eritellysti projektin kolmena toimintavuotena -02, -03 ja -04	38
	Kuva 4: Opetustuntimäärät luokiteltuna kolmeen ryhmään	39
	Kuva 5: Loppukyselyn vastausten jakautuminen kysymyksessä: Miksi osallistuit Nätti-projektin tietokoneopetukseen	49
	Kuva 6: Loppukyselyn <i>Miten osaat käyttää tietokonetta nyt?</i> -kysymyksen vastausten jakautuminen (n=41).....	52
	Kuva 7: <i>Miten osaat käyttää tietokonetta nyt?</i> Kuinka monta ohjelmaa kukin oppilas ilmoitti osaavansa käyttää (n=41).....	53
	Kuva 8: Loppukyselyn avoimien kysymysten perusteella luokiteltu oppilaiden suhtautumistapa tietokoneisiin ennen ja jälkeen opetuksen.....	55
	Kuva 9: Tietokoneiden % -määrä kotitalouksista -85, -94 ja -04 sekä Nätti-projektin oppilailla vuonna 2004.....	58
Taulukot:		
	Taulukko 1: Nätti-projektin työllistetyt ja työharjoittelijat.....	19
	Taulukko 2: Asiakaskoneiden ohjelmistot.....	21
	Taulukko 3: Ryhmiteltyjen opetuspaikkojen oppilaiden prosentuaaliset osuudet	36

ESIPUHE

A-klinikan asiakkaiden perustuma Tampereen A-killan on tehnyt vapaaehtoista vertaistukseen perustuvaa päihdehuoltotyötä jo 1960-luvun alkupuolelta asti ja yhdistys rekisteröitiin vuonna 1968. Vuodesta 1988 alkaen Tampereen A-killan ry on tuottanut myös päihdehuollon palveluja ja pyrkinyt vastaamaan ajan haasteisiin: on rakennettu Kotikartano tukikoti ja vuokrattu pieniä tukikoteja asiakkaille edelleen vuokrattavaksi, käynnistetty nuorille aikuisille suunnattu Hunaja-toiminta, avattu päiväkeskuksia, yhdyskuntatupia, kehitetty avotyötä ja päihdeasiakkaiden kuntoutussuunnitelmia, panostettu työllistämisen- ja kuntoutustoimintaan ja paljon muuta. Viimeisempänä projektina on aloitettu vapaaehtois-, vertaistuki- ja järjestötoiminnan kehittämishanke. Tärkein voimavara A-killan toiminnassa on jäsenet ja pyyteetöntä vapaaehtoistyötä tekevät ihmiset ja tukikaverit.

Viime vuosikymmenen loppupuolella alkoi todellinen siirtyminen tietoyhteiskuntaan ja tarjoamiin mahdollisuuksiin kansalaisten elämän helpottamiseksi ja tasa-arvoisen sekä ajankohtaisen tiedon saamisen mahdollistamiseksi. Tampereen A-killassa tuli melko aikaisessa vaiheessa aivan selväksi, että oma jäsenkunta ja päihdepalvelujen muut asiakkaat uhkaavat jäädä ja itse asiassa olivat jo jäämässä tietoyhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle. Syitä oli monia: taloudellinen tilanne, opetuksen puute, toimintakyvyn alentuminen, ikääntyminen ja erityisesti varauksellinen suhtautuminen ”helvetin koneisiin”.

Tampereen A-killan ry päätti vuoden 2001 alussa jättää Raha-automaattiyhdistykselle avustusanomuksen ATK-opetuksen järjestämiseksi Yhdyskuntatuvilla ja muissa päiväkeskuksissa sekä nopeine nettiyhteyksineen varustettujen ATK-laitteiden hankkimiseksi A-killan toimipisteisiin asiakaskoneiksi. RAY:n myönteisen päätöksen ansiosta hanke voitiin aloittaa 4.3.2002.

Projekti sai nimekseen vähän Tampereen murrettakin käyttäen: ”Nettiä nääs, tietoa tuville”. Tietokoneiden hankkimisen internetin avaamisen myötä tietotulva tavoitti pian tuvat ja muut toimipisteet myös asiakkaiden ulottuville. Suurin haaste olikin saada tieto

ja netin käyttömahdollisuudet asiakkaiden hyödynnettäväksi. Lähes ainoa lähestymistapa oli henkilökohtainen neuvonta ja opetus.

Projektin vakituksena työntekijä toimi *Vesa Vaittinen*. Hänellä oli apunaan useita erilaisin työllistämistoimenpitein palkattuja henkilöitä. Heille kaikille kuuluu kiitokset projektin toteuttamisesta kuten myös opetuksessa mukana olleille asiakkaille, joilta on saatu arvokasta palautetta.

Tausta- ja seurantaryhmään kuuluivat *Mia Lumio* (eTampere, projektipäällikkö), *Timo Ruohola* (Tampereen kaupunki/sote, toimeentulotuen päällikkö), *Erkki Ranta* (A-klinikkasäätiö/Tampereen A-klinikka, sosiaaliterapeutti), *Tia Helenius* (Tampereen A-kilta ry/hallitus), *Risto Laiho* (Tampereen A-kilta ry, toiminnanjohtaja) sekä *Vesa Otsamo* (Tampereen A-kilta ry/Härmälätupa, ohjaaja). Heidän kommenttinsa ja neuvonta olivat työntekijälle erityisen tärkeitä.

Tässä yhteydessä Tampereen A-kilta ry haluaa kiittää 3-vuotisen (4.3.2002-31.3.2005) hankkeen päärahoittajaa Raha-automaattiyhdistystä ja eTampereetta, jonka avustus v. 2005 antoi mahdollisuuden projektin ja sitä kautta opetuksen täysitehoisen jatkamisen vuoden 2005 loppuun asti, Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimea ja A-klinikkasäätiötä sekä kaikkia yhteistyökumppaneitamme.

Tämä raporttikirja julkaistaan 15. Pispalan päihdepäivällä 25.8.2005. Pispalan päihdepäivä on vuosittain toistuva päihdealalla toimivien tahojen, asiakkaiden, päättäjien, virkamiesten, työntekijöiden, opiskelijoiden ja muun kansan yhteinen tapaamispäivä. Päivän toteuttamisesta ovat vastanneet sosiaali- ja terveystoimen Läntinen alue, Ehkäisevän päihdetyön toimisto, Tampereen A-klinikkatoimi ja Tampereen A-kilta ry. Päivän aikana nousee varmasti esille monet asiat syrjäytyneiden tietoyhteiskuntavalmiuksien esteistä. Päihdepäivän tapainen yhteistyö eri toimijoiden kesken edesauttaa varmasti ns. ”meidän miesten ja naisten” toimintaedellytysten parantamista myös ATK:n ja Internetin suomien mahdollisuuksien hyödyntämisessä, muuten on vaarana, että joku kansanosaa jää kokonaan näiden palvelujen ulkopuolelle. Ja näinhän ei saa käydä.

Tampereella heinäkuun 4. päivänä 2005

Tampereen A-kilta ry

Eero Kivimäki
puheenjohtaja

Risto Laiho
toiminnanjohtaja

JOHDANTO

Tässä loppuraportissa tarkastellaan Tampereen A-killassa 2.3.2002 aloitettua kolmivuotista **Nettiä nääs, tietoa tuville – projektia**, jonka toteuttamisen mahdollisti RAY:n myöntämä projektirahoitus. Projektin pääasiallisena tavoitteena oli saada mahdollisimman moni Tampereen A-killan ry:n toimipaikkojen asiakas mukaan tietoyhteiskuntaan opettamalla tietokoneen ja Internetin peruskäyttöä. Projektin oletettiin siis osaltaan ehkäisevän kohderyhmän syrjäytymistä tietoyhteiskunnan kehityksestä.

Raportin on kirjoittanut allekirjoittanut Nätti-projektin ohjaajana projektissa toiminut Vesa Vaitinen. Lukijan on hyvä tietää, että raportin kirjoittaja ja projektiohjaaja on yksi ja sama ihminen, koska raportin kirjoitustyyli voi antaa toisen käsityksen. Projektissa ja opetustyössä on kuitenkin ollut ohjaajan lisäksi työllistettyjä, jotenka toiminnasta olisi ollut vaikea kirjoittaa pelkästään omakohtaisesta näkökulmasta.

Raportissa käytetään *Nettiä nääs, tietoa tuville -projektista* (virallinen avustushakemuksessa käytetty nimi) usein myös nimeä *Nätti-projekti*, projekti tai pelkkä *Nätti*. Käytännössä alkuperäinen hakemuksessa käytetty nimi oli näet hieman pitkä ja kankea. Eniten käytössä ollut nimitys projektille on ollutkin Nätti.

Projektin oppilaana olleista Tampereen A-killan toimipaikkojen asiakaista on käytetty myös vaihtelevasti erilaisia nimityksiä: oppilas, asiakas, Nättioppilas, opiskelija jne. Tässä raportissa heistä käytetään nimityksiä *oppilas* tai *asiakas* vaikka joidenkin kohdalla voisi puhua myös jäsenistä, koska jotkut asiakaista on yhdistyksemme jäseniäkin. Käytännössä tämä on tuottanut vaikeuksia, koska asiakas-termi tuntuu hieman etäiseltä puhuttaessa ihmisistä, jotka oikeastaan ovat ennemminkin ”kavereita” kuin ”asiakkaita”.

Tämä raportti on Nätti-projektin selvitys kolmelta toimintavuodelta ja siinä on käytetty myös kahdessa väliraportissa esitettyjä havaintoja. Raportoinnin tukena on käytetty projektissa syntyneitä materiaalia kuten projektipäiväkirjaa, projektin taustaryhmän kokousmuistioita ja muita muistiinpanoja. Tärkeä apuväline on ollut projektissa tehty opetustuntitaulukko, jonka tiedoista on raportiin tehty erilaisia kaavioita ja taulukoita..

Myös oppilaiden ääni tulee esiin suorina lainauksina, joita on saatu erilaisten kyselyjen kautta. Projektin vaikuttavuutta arvioitaessa, tärkeä asiakaspalaute on saatu keväällä

2005 tehdystä ns. loppukyselystä. Muuta kirjallisuutta ja lähteitä on käytetty tukemaan ja selventämään projektin toiminnan lähtökohtia.

Raportti on jaettu kahdeksaan päälukuun. Jokainen luku pyrkii tuomaan omankokonaisuutensa esille projektista. Muutamissa kohdin eri luvuissa tuodaan esille samoja asioita, mutta eri näkökulmista.

Raportin ensimmäisessä luvussa, *1 Tampereen A-killta lyhyesti*, kerrotaan lyhyesti Tampereen A-killasta ja sen toiminnasta. Luvun tarkoitus on selventää Tampereen A-killan toimintaa niille lukijoille, jotka eivät sitä vielä tunne.

Toinen luku, *2 Projektin lähtökohdat*, esittelee puolestaan muita projektin taustatekijöitä. Siinä luodaan katsaus asiakastietokoneiden tilanteeseen Tampereen A-killassa ja tarkastellaan asiakkaiden suhtautumista tietokonetaitoihin ennen kuin projektista oli vielä tietoakaan. Lisäksi tässä luvussa pohditaan päihdeongelmaisten ”asiakasyhdistyksen” roolia tietokoneopetuksessa. Tässä luvussa pohditaan myös yhteiskunnan vastuuta erilaisten lausuntojen

3 Projektin resurssit –luvussa tarkastellaan projektin resursseja niin rahoituksen kuin henkilöstö- sekä muiden projektin toimintaa tukevien resurssien osalta ja luvussa *4 Projektin käytännön toteutus* käydään läpi projektin tavoitteita, suunnitteluun liittyviä asioita ja laitteiden sekä opetuksellisten puitteiden luontia.

Viides luku *5 Oppilaat ja heidän saamansa opetus* puolestaan kertoo projektin oppilaista ja heidän saamastaan opetuksesta. Tässä luvussa selvitetään opetusmäärät ja muuta opetuksen sisältöönkin liittyvää.

Luvussa *6 Tulosten ja toiminnan arviointia* tarkastellaan sitä, kuinka tavoitteisiin on päästy. Onko esimerkiksi alkuperäinen tavoite asiakkaiden linkittämiseksi tietoyhteiskuntaan onnistunut? Käytännössä vastaamme sen kaltaisiin kysymyksiin kuten: Miten oppilaat oppivat tai miten tietokoneisiin liittyvät asenteet muuttuivat? Luvussa tarkastellaan myös yhteenvedona projektin vaikuttavuutta.

Päätösluvussa *7 Lopuksi*, ohjaaja tarkastelee Tampereen A-killan atk-opetustoiminnan jatkuvuutta projektin päättyttyä ja pohtii tällaisen toiminnan mielekkyyttä laajemminkin perspektiivissä.

On vielä syytä korostaa, että loppuraportti ja sen tekeminen on ollut osa projektia ja siinä pyritään tiivistämään projektista saadut kokemukset hyödyksi niille, jotka ehkä suunnittelevat tai jo ovat tekemässä vastaavaa työtä.

Projektissa toiminut ohjaaja sekä muut projektissa työtä tehneet haluavat kiittää kaikkia projektiin tavalla tai toisella osallistuneita. Suurimman kiitoksen ovat ansain-

neet luonnollisesti oppilaat, jotka omalla osallistumisellaan ovat mahdollistaneet projektin myönteisistä tuloksista kertomisen. Erityiskiitokset kaikille projektin eri vaiheissa palautetta niin kirjallisesti kuin suullisestikin antaneille, jotka omalla aktiivisuudellaan ovat olleet ohjaamassa projektin arvioinnin ja ohjauksen suunnittelua.

Kiitokset kaikille niille, jotka ovat myös toimineet raportin oikolukijoina ja antaneet arvioita sen luettavuudesta. Erityiskiitos A-Kiltojen Liiton puheenjohtajalle *Riitta Keuramolle* raportin oikoluvusta sekä rohkaisevista ja kriittisistäkin kommentteista. Lopullisen raportin mahdollisista virheistä vastaa kuitenkin yksinomaan kirjoittaja.

1 TAMPEREEN A-KILTA RY LYHYESTI

Tampereen A-kilta on aloittanut toimintansa A-klinikalla vuonna 1964 ja se on rekisteröity vuonna 1968. Tampereen A-kilta ry on yksi Suomen noin 85 A-killasta, jotka kuuluvat A-Kiltojen Liitto ry:hyn. Vuonna 2004 jäsenmaksun maksoi 243 jäsentä, mutta toimintaan osallistuu kuitenkin vuosittain noin 1000 eri ihmistä.

A-killat ovat päihdeongelmaisten ja heidän läheistensä perustamia vapaaehtoisuuteen perustuvia järjestöjä. Toiminta kaikissa A-killloissa lähtee luottamuksesta ja tasa-arvosta; kukaan ei ole toistaan parempi tai huonompi. A-killloissa järjestetään päiväkeskustoiminnan lisäksi monenlaista toimintaa: Retkiä, matkoja, leirejä sekä vapaa-ajan toimintaa, johon voivat kaikki osallistua. Toiminnan tavoitteena on päihdeongelmista vapaa sekä hyvä, tyydytystä tuottava elämä.

Tampereen A-kilta on vuosien varrella laajentunut ja tämän raportin valmistuessa kilta toimii neljässä (5) yhdyskuntatyöpisteessä ja kolmessa (3) päiväkeskustyyppisessä toimipaikassa. Lisäksi killalla on yksi (1) oma 17 -paikkainen tukikoti Kotikartano, kaksi (2) pienempää tukikotia sekä muutamia (2-3) muita tukiasuntoaikoja.

A-kilta järjestää tukea itsenäiseen asumiseen muuttaneille (Avotyö sekä Kutova-projekti). A-killassa on myös päihdeongelmaisille muutamia muita tukitoimintoja sekä projekteja, jotka puolestaan saavat rahoituksensa Ray:lta, Tampereen kaupungilta ja TE-keskukselta. Näistä toiminnoista saa tarkempaa tietoa mm. sekä yhdistyksen toimipaikoista että internetsivuilta.

Tampereen A-killan toiminta on siis melko laaja-alaista päihdeongelmaisten auttamista. Osaltaan toiminta on virallista päihdehuoltojärjestelmää tukevaa. Tärkein elementti yhdistyksessä on kuitenkin edelleen se, miten ihmiset toimivat keskenään ja samalla välittävät kokemuksia toinen toiselleen.

2 PROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

Idea tietokonetaitojen opetusprojektista syntyi Tampereen A-killassa 2000-luvun alussa. Eri toimipaikoissa oli havaittu yhden jos toisen asiakkaan olevan kiinnostunut tietokoneiden käyttämisestä ja tästä syntyi ajatus opetuksen järjestämisestä heille. Asiakkaista tiedettiin se, että esim. opistojen tai kirjastojen atk-kursseille heistä ei montaa lähtijää olisi ja näin jäätiin pohtimaan sitä mahdollisuutta, että a-killalta voisi järjestää tarvittavaa opetusta halukkaille. Näin he saisivat opetusta heille tutuissa toimipaikoissa, joissa he liki päivittäin muutenkin käyvät. Opetukselle näytti olevan kysyntää ja tietyllä tapaa myös yhteiskunnallinen tilaus, mikä puolestaan tuli esille mm. tuohon aikaan julkaistuissa Tampereen kaupungin ja valtion tietoyhteiskuntaa käsittelevissä strategioissa.

2.1 Asiakastietokoneet

Peruslähtökohtana tietokoneet ovat kuitenkin suhteellisen uusi asia useimmille meistä. Vuonna 1985 kotitietokone oli noin 5 % kotitalouksista. 1990-luvun alussa kotitietokoneiden määrä alkoi kasvaa ja vuonna 1994 vastaava luku oli 25 %. (ks. Tilastokeskus. 5.10.1995).

Tampereen A-killan toimipaikkojen asiakkailla ei kotitietokoneita juuri ollut projektin suunnitteluvaiheessa. Tampereen A-killan RAY:lle jättämässä projektiselosteessa todettiin, että

”Mm. yhdyskuntatyöpisteissä noin 95 % asiakkaista on täysin tietoyhteiskunnan palvelujen ulkopuolella. Yhdyskuntatyön alueilla vain 0,8 prosentilla kotitalouksista on tietokonelaitteet kotona.” (Projektiseloste Ray:lle 28.5.2001).

Tampereen A-kilta hankki ensimmäisen tietokoneen yhdistykseen vuonna 1996. Vuoteen 2001 mennessä oli asiakkaidenkin mahdollista käyttää tietokonetta *Tahmelan monitoimitalolla sekä yhdyskuntatuvilla Härmälässä, Muonakylällä sekä Hippoksella*. Toimipaikkojen asiakkailla ei ollut kuitenkaan kotitietokoneita eikä tieto-taitoa niiden käyttämiseen. Valtaosalla asiakkaista ei ollut koskaan ollut minkäänlaista kosketusta tietokoneisiin. Taitojen puuttumisen lisäksi saattoi asiakkaalla olla myös pelkoa tämän uuden asian oppimisen suhteen.

”Tietsikka oli minulle ihan utopiaa ja semmoinen ’mörkö’.”

(Vaittinen 2003, 14)

Joillakin harvoilla oli ollut mahdollisuus käyttää tietokonetta työssään ”joskus” ja ”jos-sain”. Näistä harvoista vain harva osasi käyttää tietokonetta ”jotenkuten”. Yksi oppi-laista mm. mainitsi asiasta:

”Minulla oli jonkinlainen pohjatietoa projektiin mukaan tullessani, mutta huomasin että tietämykseni oli tosi vähäinen” (Em. 2003, 14)

Tahmelan monitoimitalolla oli asiakaskone yleisön käytössä noin vuoden 2000 tie-noilta lähtien. Tahmelassa annettiin parille asiakkaalle henkilökohtaista neuvontaa koneenkäytössä. Muissa toimipaikoissa asiakkaat saattoivat pyytää henkilökuntaa kat-somaan Internetistä tietoa heitä kiinnostavasta asiasta. Resurssit eivät riittäneet kuiten-kaan varsinaiseen tietokoneopetukseen ja tällöin syntyivät ensimmäiset ajatukset opetustoiminnan aikaansaamisesta.

2.2 ”Olisi kiva oppia käyttämään tietokoneita”

Hyötyä ja ajankulua. Tietokoneopetusta oli satunnaisesti jo aiemminkin annettu muu-tamalle Tampereen A-killan asiakkaista. Tietokoneenkäyttötaitoja näytti tarvitsevan useampikin henkilö vaikka kaikki eivät sitä ääneen sanoneetkaan. Tietokone näytti ole-van vempale, joka kiinnosti monia, mutta rohkeutta ja tietenkin tietotaitoa puuttui sen käyttämiseksi itse. Tuolloin asiakkaat olivat tyytyneet pyytämään henkilökuntaa teke-

mään todistuksen tai katsomaan internetistä osoitteen ja yhteystiedot. Rohkeimmat ja innokkaimmat halusivat pelata pasianssia koneella, mutta eivät itse osanneet ohjelmaa kuitenkaan avata. Ensimmäisessä väliraportissa asiasta oli kirjattu seuraavasti:

”Ensimmäisten opetukseen osallistuneiden keskuudessa tehtyjen kyselyjen perusteella liki kaikki ajattelivat, että ennen opetusta he olivat kiinnostuneita oppimaan tietokoneen käyttöä. Vastausvaihtoehtona valittiin siis kohta: *”Ajattelisin, että olisi kiva oppia käyttämään tietokoneita”*. Tässä asiakasnäkökulmassa, jossa ei ajatella hyötyä eikä etuja mitä tietokoneen kautta voi saavuttaa, tulee ilmi yksikertainen asia eli se, että tietokoneen käyttäminen kiinnostaa monia ja sitä pidetään *”hauskana”*. (Vaittinen 2003, 2)

Kiinnostusta ja pelkoa koneita kohtaan. Monilta asiakkailta saatiin niin ennen opetusta ja opetustyön aloittamisen jälkeenkin samansuuntaisia mielipiteitä: kiinnostuneisuutta löytyi oikeastaan kaikkeen mitä koneella voi tehdä, mutta varsin moni pelkäsi myös, että koneet menevät rikki, jos he niitä pääsevät käyttämään. Tietokoneen käyttömahdollisuuksista tiesi kyllä moni vaikkei sitä osannutkaan käyttää, mutta oli myös niitä, jotka eivät tienneet mitä koneilla saattoi tehdä. Toisaalta oli niitä, jotka tuntuivat ajattelevan tietokonetaitojen oppimista hirvittävän monimutkaisena ja toisaalta, joku saattoi yllättäen ilmoittaa ikään kuin hän ohimennen voisi oppia jotakin:

”Voisikos sitä oppia miten sitä internetiä käytetään, en minä sitten muuta tarttekaan.”

Kielteinen asennoituminen ja haluttomuus oppia käyttämään tietokonetta. Toimipaikkojen asiakkaiden asennoitumista havainnoitaessa, mukaan mahtui myös niitä, joiden asenteet olivat voimakkaan kielteiset:

”En tule ikinä tarttamaan niitä.”

Näitä ehdottoman kielteisiä ajatuksia oli asiakkaista vain muutamalla. Isomman joukon muodostivat puolestaan ne, joilla näytti olevan tiettyä haluttomuutta opetella käyttämään uutta tekniikkaa: asiakkaissa oli niitä, jotka olivat turhautuneet uuden tekniikan opettelussa.

”Hyvä jos osaan kännykkää käyttää, sekin tuntuu vähän vaikealta”

Asiakkaista ei monella ollut tuttavvia tai sukulaisia, jotka olisivat neuvoneet teknisten laitteiden kanssa. Tässä voidaan myös esittää oletamus, että jokainen meistä on joskus ollut niin sanotusti *”sormi suussa”* ottaessamme käyttöön jonkin meille uuden teknisen laitteen.

Oppimishaluttomuuden taustalla puolestaan näytti olevan monia erilaisia syitä, kuten korkea ikä, omat harrastukset sekä epäusko omiin oppimiskykyihin. Monet asiakkaista

eivät olleet enää työelämässä vaan eläkkeellä ja katsoivat, ettei tietokoneen käyttötaitojen oppiminen ollut mitenkään välttämätöntä heidän kohdallaan. Tärkeä perustelu haluttomuuteen opiskella tietokoneen käyttötaitoja oli yksinkertainen ja melko vastaanotonkin:

”Minua ei kiinnosta ne laitteet”.

Käytännössä kyse ei kuitenkaan näyttänyt olevan useinkaan kiinnostuksen puutteesta vaan pelosta ryhtyä opettelemaan uuden laitteen käyttöä. Toki oppimishaluttomia oli niitäkin, joita ei asia kiinnostanut missään määrin.

Kielteisistä asenteista huolimatta tiedettiin entuudestaan, että tällaisetkin asenteet useimmiten muuttuvat kun asia tulee hieman tutummaksi. Toimipaikoissa kartoitusvaiheessa tehtyjen kyselyjen pohjalta oli kuitenkin niin, että ensisijaisesti asenteet olivat myönteisiä tietokoneopetuksen aloittamissuunnitelmia kohtaan.

2.3 Asiakasyhdistys ja tietokoneopetus

Huoli asiakkaiden syrjäytymisestä myös tietoyhteiskunnasta. Päihdeongelmaisten järjestönä A-killoissa on kannettu huolta jäsenten ja ylipäättänsä päihdeongelmaisten syrjäytymisestä normaalista yhteiskunnasta. Tietoyhteiskuntakehityksen myötä oltiin Tampereen A-killassa huolestuneita siitä, että miten käy toimipaikkojen asiakkaiden tilanteessa, jossa tietokoneenkäyttötaidot ovat kansalaistaitoja, joita jokainen tarvitsee jokapäiväisessä asioimisessa? Tietoyhteiskuntavalmiudet mahdollistavat kansalaisten tasa-arvoisen osallistumisen yhteiskunnan eri toimintoihin ja palvelujen käytön, mutta jos taitoja ei ole niin tasa-arvo ei toteudu.

Edellä esitettyyn liittyen yhtenä lähtökohtana projektin toteuttamiseksi oli havainto siitä, että yhteiskunta muuttuu enenevässä määrin kohti ns. tietoyhteiskuntaa ja edellyttää kansalaisiltaan myös tietokoneen käyttötaitoja. Palveluiden siirtyminen internetissä suoritettaviksi näyttää olevan kehityssuuntana, mutta tietoteknisten taitojen oppimisessa kaikki kansalaiset eivät ole samalla viivalla: toimeentulotuen varassa elävät eivät voi yksinkertaisesti hankkia tietokonetta kotiinsa ja toisaalta kynnys lähteä opetukseen mu-

kaan, joka useimmiten edellyttäisi myös omatoimista harjoittelua kotona, on liian korkea. (Vaittinen 2003, 5)

Epäkohtia oli havaittu jo vuosia myös siinä, että kaikki A-killan asiakkaat eivät osanneet käyttää edes maksuautomaattia. Tällöin nämä, jotka maksoivat laskunsa pankkitiskillä, saivat maksaa myös kalleimman maksun palvelusta. Ennen kuin kaikille oli saatu opetettua edes maksuautomaattien käyttö, nettipankista oli jo ehtinyt muodostunut halvin vaihtoehto laskujen maksamisessa. Tämä puolestaan antoi lisää pontta pyrkimykselle, että myös päihde-/moniongelmaisten ja usein syrjäytyneiden ihmisten tulisi saada mahdollisuus myös tähän palveluun, etenkin sen takia, että he pääsääntöisesti elävät toimeentulotuen suuruisilla varoilla. (Vaittinen 2003, 5)

Kohderyhmän osalta voidaan tiivistää seuraavat asiat, jotka estävät heidän osallistumisensa maksulliseen atk-opetukseen:

- Monilla asiakkailla ei ole varaa osallistua maksulliseen opetukseen
- Ryhmäopetukseen ei ole minkäänlaista intoa asiakkaiden parissa (ei rohkeutta mennä itseään sinne munaamaan)
- Aiemmat kokemukset ryhmäopetuksesta ovat olleet huonoja: liian kova opetustahti eikä kotikonetta jolla harjoitella kotona omaan tahtiin

Projektiohjaaja muistaa henkilökohtaisesti erään oppilaan kohdalla sellaisen tilanteen, jossa kaveri oli saanut perusopetusta projektissa ja oli päässyt työvoimatoimiston järjestämälle atk-kurssille. Ohjaaja oli tavatessaan kysynyt miten siellä kurssilla menee, johon asianomainen oli osapuulleen todennut näin:

”Niin, hm. No kyllähän se muuten mutta taulukkolaskennassa putosin kyllä melkein heti kärryiltä. Siellä mennään sellaiseen tahtiin ja sitten pitäisi harjoitella kotona, mutta kun ei ole kotikonetta.”(Miesoppilas 2002-2003)

Kohderyhmän ollessa monesti toimeentulotukiasiakkaita on sekin hyvä muistaa, että sosiaalitoimi ei maksa tietokonekursseja eikä myöskään kustanna kotitietokoneita. Työttömänä luottotiedot menettäneenä ei voi myöskään ostaa tietokonetta velaksi tai osamaksulla. Toimeentulotuesta harvemmat ovat myöskään koskaan saaneet mitään säästetyksi, saatikka tietokoneen hintaa.

Tampereen A-killta toimii osaltaan asiakkaidensa ja jäsentensä *edunvalvojana* ja siksi atk-opetuksen järjestäminen sopii ideologiaan oikein hyvin. Asiakkaiden kannalta on hyvä jos atk-opetusta järjestetään heille tutussa paikassa ja tuttujen ihmisten avustuksella. (Tämä asiakkaiden oma mielipide tuli myöhemmin projektissa esille useita kertoja).

Asiakaskoneiden saaminen kaikkiin toimipaikkoihin katsottiin luovan asiakkaille ainakin jonkinlaisen mahdollisuuden käyttää ”kotikonetta” eli tietokonetta, joka on heille tarkoitettussa paikassa ja nimenomaan heidän käyttöönsä tarkoitettuja.

2.4 Pohdinnoista hakemukseen ja rahoituspäätökseen

Tampereen A-killassa käydyt keskustelut, pohdinnat ja suunnitelmat opetustoiminnan järjestämiseksi saivat lisäpontta laajemmasta keskustelusta atk-taidoista. Mediassa kerrottiin valtion ja Tampereen kaupungin strategioista. Niissä nostettiin tuolloin esille asioita, jotka olisivat sopineet myös tämän kaltaisen projektin hakemuksessa esille tuotaviksi. Nämä strategiat eivät olleet suoraan vaikuttamassa projektin suunnitteluun tai rahoituksen hakemiseen, mutta olivat kuitenkin tiedossa hakemuksia tehtäessä.

Opetusministeriön vuonna 1999 laatima Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia vuosiksi 2000–2004 toi esille mm. teknisen kehityksen mahdollisuudet syrjäytymisen ehkäisyssä. Strategiassa nostettiin esille useitakin projektisuunnitelman kanssa yhtenäisiä asioita: molemmissa kiinnitettiin huomiota syrjäytymisen ehkäisyyn yhtäläisten kohderyhmien keskuudessa:

”Tekninen kehitys on jossain määrin lieventänyt syrjäytymisen syitä esimerkiksi etäisyyden ja kiinteiden verkkoyhteyksien puutteen aiheuttamia ongelmia. Haluttomuus oppia onkin syrjäytymisen merkittäviä tekijöitä, joissakin tapauksissa myös varallisuus. Vaarana on, että tekniikka syrjäyttää sellaisia väestöryhmiä, joilla on muita heikommat edellytykset omaksua uutta tekniikkaa ja vastata tietoyhteiskunnan osaamiselle asettamiin kasvaneisiin vaatimuksiin. Erityisen alttiina syrjäytymiselle ovat ikääntyvä työväestö, vanhukset, vammaiset, oppimisvaikeuksista kärsivät, työttömät ja syrjäseutujen asukkaat.” (Opetusministeriö, 1999).

Tampereen A-killan suunnitteleamalla projektilla ajateltiin saatavan tietoyhteiskuntakehitykseen mukaan ihmisiä, jotka muuten auttamattomasti jäisivät pois kehityksen vauhdista. Tampereen kaupungin kaupunkistrategiassa vuosiksi 2001–2012 esitettiin mm. tiedollisen syrjäytymisen uhan torjunta:

”Tietoyhteiskunta nähdään tasa-arvoistavana yhteiskuntana ja tiedollisen syrjäytymisen uhkaa torjutaan määrätietoisesti” (Tampereen tasapainoinen kaupunkistrategia 2001-2012, 4)

Tampereen kaupunginstrategiassa tuotiin esille niin ikään se, että kuntalaisia olisi koulutettava tietoyhteiskunnan vaatimusten mukaisesti ja heille olisi myös taattava mahdollisuudet käyttää uusia palveluja:

”Kuntalaisia on myös koulutettava edelleen sähköisten välineiden ja palveluiden käyttöön, ja heidän pääsyänsä uuden tiedon ja uusien palvelujen ääreen on helpotettava.” (Tampereen tasapainoinen kaupunkistrategia 2001-2012, 40-41)

Vuoden 2001 alussa käynnistyneessä eTampere ohjelmassa korostettiin kaikkien kansalaisten mukaan pääsyä tietoyhteiskuntaa. Internet tulisi olla kaikkien kansalaisten käytettävissä:

”eTampere-ohjelmassa korostetaan kansalaisten tietoyhteiskuntaa eli Internet pitäisi saada kaikkien ulottuville. Tämä on tärkeää sekä kansalaisten tasa-arvoisuuden että uuden liiketoiminnan kannalta.” (Jari Seppälä 15.12.2000)

Edellä esitettyjen strategioiden ja hankkeiden näkyessä voimakkaasti medioissa, alkoi kasvaa paine projektin aikaansaamisen puolesta käytännön. Yhdistyksessämme käytettiin tietokoneita ja käytön myötä kokemukset vahvistivat ajatusta, että kaikilla killan asiakkailla tulisi olla mahdollisuus hyödyntää tietokoneiden ja etenkin Internetin suomaa palveluita kuten verkkopankkia. Yhteiskunnan eri sektoreilla esitetyt julkilausumat ”*kaikkien kansalaisten saamisesta mukaan tietoyhteiskuntaan*”, eivät näkyneet kuitenkaan Tampereen A-killan toimipaikkojen ihmisten elämää muuttavan eli käytännön toiminta oli vielä aloittamatta. Ratkaiseva päätös projektirahoituksen hakemiselle syntyi pikku hiljaa ja vuoden 2001 toukokuussa jätettiin avustushakemus Raha-automaattiyhdistykselle. Ray:lle 28.5.2001 jätettyyn hakemukseen kirjattiin projektin päämäärät ja tavoitteet seuraavasti:

- ”Päihdeongelmaisten tai muuten syrjäytyneiden ihmisten saaminen osaksi tietoyhteiskuntaa sekä tietoyhteiskunnan tarjoamien palvelujen piiriin.”
- ”Saada Tampereen A-killan toimipisteisiin (7) jokaiseen vähintään kaksi tietokonetta kiinteine internetyhteyksineen”
- ”Saada em. toimipaikat yhteiseen verkkoon (intranet) tiedonkulun varmistamiseksi”
- ”Opettaa toimipaikkojen asiakkaita tietokoneen, internetin ja sen tarjoamien palvelujen käytössä”

Projektin toteuttamistavan suhteen hakemukseen oli kirjattu mm. seuraavanlaiset kohdat:

- ”Ennen varsinaisen opetuksen alkua rohkaistaan ja motivoidaan asiakkaita tietokoneen käyttöön heitä kiinnostavien aiheiden ja toimintojen kautta.
- Opetusta jatketaan antamalla yksilöllistä ja henkilökohtaista ohjausta viikoittain noin kymmenelle (10) asiakkaalle kerrallaan neljän-viiden (4-5) kuukauden ajan, jolloin vuosittain opetusta saisi kaksikymmentä (20) henkilöä.
- Opetetaan perustaidot tietokoneen käyttöön ja myöhemmin internetin käyttöä (tiedonhankinta, sähköposti, pankki- ja virastopalvelut, erilaiset lomakkeet ja niiden täyttäminen, viihde ym.)
- Alkuopetuksen jälkeen asiakkaat voivat hioa taitojaan omatoimisesti toimipaikkojen koneilla siihen erikseen varattuina ajankohtina.

Hakemukseen oli liitetty myös alustava aikataulukutus (Liite 1) projektin toteuttamiselle ja käytännössä projektin toteuttamiseen liittyviä seikkoja oli myös pohdittu monilta puolin. Tampereen kaupungin edustajien kansa oli keskusteltu hankkeesta ja toiminnanjohtaja Risto Laiho kävi yhdessä Härmälä-tuvan ohjaaja Vesa Otsamon kanssa tapaamassa eTampere hankeen projektipäällikköä Mia Lumiota. (Vaittinen 2003, 3)

Helmikuussa 2002 Ray ilmoitti valtioneuvoston hyväksyneen ehdotuksen, jonka mukaan Nettiä nääs, tietoa tuville myönnettiin rahoitus vuosiksi 02-04 erityisavustuksena kokeilu- ja kehittämishankkeeseen. (Em. 2003, 3) Rahoituksen varmistuttua saatettiin aloittaa Tampereen a-killassa uudentyypinen hanke. Varsinainen projektin käynnistettiin 4.3.2002.

3 PROJEKTIN RESURSSIT

3.1 Projektin työntekijät

Projektin alussa projektiohjaajaksi valittiin (allekirjoittanut) *Vesa Vaittinen*. Kasvatustieteiden opiskelijana hyvät atk-aidot omaavalla Vaittisella oli pedagogisia valmiuksia tietokonetaitojen opettamiseen. Mikä tärkeintä hänellä oli myös käytännön kokemusta päihdeongelmaisten kanssa työskentelystä ja oli aiemmin tutustunut moniin toimipaikkojen asiakkaisiin entuudestaan. Tämä tutuus asiakkaiden kanssa oli erittäin suuri etu ohjaajan aloittaessa opetustyön.

Projekti ei olisi toiminut kunnolla ilman lisähenkilöresursseja. Tampereen A-killassa oli vuosien varrella ollut paljon työharjoittelijoita erilaisissa töissä. Atk-alan opiskelijoiden oletettiin myös löytävän tiensä A-killaan ja toisaalta atk-taitoisia ihmisiä ajateltiin voitavan myös tukityöllistää eri tavoin Nätti-projektin tueksi. Projektissa työskentelikin 3 vuoden aikana projektiohjaajan lisäksi viisi (5) eri henkilöä (ks.taulukko1).

13.5–18.6.2002	Kaksi atk-ajokorttikoulutuksessa olevaa henkilöä suorittivat harjoittelunsa Härmälä-tuvalla opettaen ja opastaen asiakkaita koneen käytössä.
2.9.2002 – 31.5.2003 23.6.2003 – 22.6.2004	Mieshenkilö työelämänvalmennuksessa, jonka jälkeen jatkoi yhdistelmätuella palkattuna.
1.12.2003 – 2.4.2004 1.7.2004 – 31.12.2004 17.1.2005 – (16.7.2005)	Mieshenkilö aloitti ensin työkokeilulla toimipaikkanaan Papinkatu ja jatkoi sitten yhdistelmätuella ja on tälläkin hetkellä yhdistelmätuella palkattuna atk-opetustoimintaan.
17.5.2004–11.8.2004	Viides Nätti-projektin apuna ollut henkilö suoritti projektissa ensin työharjoittelunsa (TAKK), jonka jälkeen on ollut työelämänvalmennuksessa ja on edelleenkin.

Taulukko 1: Nätti-projektin työllistetyt ja työharjoittelijat

Projektia alkuvaiheessa suunniteltaessa kaksi *atk-ajokorttiopiskelijaa* suoritti harjoitusjaksonsa projektissa vuoden 2002 alkukesästä. He olivat suurena apuna Härmälätuvan oppilaiden opetuksessa.

Syksyllä 2002 *työelämänvalmennukseen* tullut henkilö puolestaan huolehti ensin alkuun Hippostuvan opiskelijoiden neuvonnasta ja myöhemmin opetuksistakin. Hippostuvan lisäksi hän kävi opettamassa oppilaita myös Suutalan tukikodissa sekä Kolmionkadun päiväkeskuksessa. Työelämänvalmennuksen loputtua kyseinen "apuope" palkattiin yhdistelmätuella projektiin ja hän jatkoi killassa atk-opetuksia aina kesään 2004 asti.

Joulun alla 2003 työkokeiluun tuli yksi henkilö, jolla oli oma atk-harrastus suurena apuna työssään. Hän toimi Papinkadulla atk-asioiden neuvonta- ja ohjaustyössä. Etenkin ns. "rautapuolen" ongelmissa hänestä oli projektille ja projektin asiakkaille suuri apu. Työkokeilujakson jälkeen hänen palkattiin yhdistelmätuella töihin ja hän toimi myös Härmälä-, Hippostuvilla ja Kolmion kadun päiväkeskuksessa atk-neuvonta- ja ylläpito-tehtävissä.

Viides projektiin tullut työharjoittelija aloitti kesällä 2004 ja suoritettuaan työharjoittelunsa jatkaa projektin loputtuakin työelämänvalmennuksessa aina kesään 2005 asti.

3.2 Laitteet, ohjelmistot ja kalusteet

Aloittaessaan NättiProjektissa ohjaajan ensimmäinen tehtävä oli hankkia itselleen työkalut. Tietokoneen osalta päädyttiin kannettavaan tietokoneeseen, koska ajateltiin sen olevan myös mahdollisesti mukana opetustyössä ja myös toisena varsinaisena opetuskoneena pienryhmäopetuksessa. Konetta käytettiin opetustyössä projektin alkuvaiheessa, mutta kannettavan rikkouduttua putoamisen seurauksena siitä luovuttiin. Ray:n antoi kuitenkin luvan uuden työkalun ostamiseen.

Ohjelmistoiksi ohjaajan koneelle tulivat Windows Xp Professional sekä Office Xp Professional. Lisäksi myöhemmin hankittiin kotisivujen tekoa varten Front Page sekä kuvakäsittelyohjelmaksi Paint Shop pro7. Näitä hyödynnettiin myös jonkin verran opetuksessa.

Projektiohjaajan toimistotilaan Tahmelan monitoimitalolle hankittiin myös pöytä, tuoli sekä kaappi asiakirjojen ja muiden tarvikkeiden säilyttämiseksi. Lisäksi ohjaajalle hankittiin perustyökalut (vasara, meisseleitä, kaapelointityökaluja yms.), jotka ovat kuin ihmeen kaupalla pysyneet tallessa. Tämä johtune siitä, ettei työkaluja juurikaan ole lainailtu kenellekään. Projektin tarvitsemia laitteita ja ohjelmistoja hankittiin tarpeen mukaan. projektin ohjaajalle hankittiin kannetta tietokone tarvittavine ohjelmistoineen. (Microsoft Office Xp Pro, Paint shop Pro7, Microsoft Front Page).

Kalusteita (tietokone pöytiä, tuoleja jne.) ostettiin toimipaikkoihin, joissa ei vielä tarvittavia kalusteita ollut.

3.3 Asiakastietokoneet ja Adls-yhteydet

Opetus- ja asiakaskäyttöön hankittiin koneita vähitellen projektin edetessä. Kaikkiaan tietokoneita hankittiin olemassa olevien koneiden lisäksi yhteensä 8 kappaletta (ks. liite 1).

Ohjelmistot asiakaskoneissa. Pääsääntöisesti uusiin koneisiin hankittiin Windows Xp Home käyttöjärjestelmät sekä Office-ohjelmistojen suppeat versiot. Kaikissa koneissa oli siis tekstinkäsittely- ja taulukkolaskentaohjelmistot sekä Internetin selailuun tarvittava ohjelmat. Kaikkiaan asiakaskoneissa käytettiin seuraavia ohjelmistoja (ks. taulukko

Käyttöjärjestelmiä	Ohjelmia
Windows 2000	Microsoft Office Standard
Windows Xp Home	Open Office
Fedora 3	Norton Antivirus
Mandrake 9.2	Norman Internet Control
	Typing Master

Taulukko 2: Asiakaskoneiden ohjelmistot

Perusohjelmistojen lisäksi hankittiin kymmenen lisenssiä *Typing Master*-ohjelmaan, jolla asiakkaat saattoivat harjoitella näppäimistön käyttöä. Hippostuvalle hankittuun uuteen asiakaskoneeseen asennettiin Linux-pohjainen käyttöjärjestelmä *Fedora 3* ja ohjelmistopaketti *Open Office*. Linux-maailmaa haluttiin näin tuoda esille ja asiakkaiden koekäyttöön. Asiakkaiden kannalta oli tarpeellista tehdä tunnetuksi myös edullinen ilmainen käyttöjärjestelmä ja ohjelmisto.

Laajakaista-yhteydet toimitti *Elisa* ja yhteydet toimivat varsin hyvin projektin aikana. Nettyhteydet olivat kaikissa silloisissa toimipaikoissa lokakuuhun 2003 mennessä. Modeemiyhteyksistä siirtyminen laajakaistaa oli myös internetin käytön opettamisen kannalta välttämätöntä. Alkuvaiheessa koeryhmän kanssa suoritetussa opetuksessa käytettiin hetken aikaa modeemiyhteyttä ja yhteyden katkeilun vuoksi opetuksesta ei tahtonut tulla mitään.

Muut hankinnat. Yksi tärkeä hankinta oli digitaalikamera. Canon G3 kamera ostettiin projektille, jotta digikuvaus tulisi tutuksi oppilaille. Käytännössä kuitenkin kameran käyttöä opetettiin ainoastaan kolmelle asiakkaalle. Kameran käytössä näytti olevan uusi kynnys ylitettäväksi eli kameran käteen ottaminenkin tuntui hankalalta.

Lisäksi toimipaikkoihin ostettiin tuoleja, pöytiä, näppäintasoja ja valaisimia. Muutamiin tietokoneisiin puolestaan jouduttiin ostamaan lisää muistia ja parissa tapauksessa uusimaan kiintolevyt. Erilaisia johtoja, verkkokortteja ja adsl-päätelaitteita hankittiin myös tarpeen mukaan. Adls-modeemit olivat jonkin aikaa projektissa vuokralaitteita, kunnes syksyllä 2004 ne lunastettiin kaikki omiksi. Lisäksi hankittiin muita tarvikkeita tarpeen mukaan, kuten hiiriä, hiirimattoja sekä näppäimistöjä.

3.4 Toimipaikat ja niiden henkilöstö

Killan toimipaikkojen työntekijät ja vastuuhenkilöt ovat toimineet loistavana tukena projektin niukoille henkilöstöresursseille mm. avustamalla asiakkaita verkkopankin käytössä. Toimipaikkojen työntekijät ovat tukeneet muutenkin asiakkaitaan tietokoneen käytössä neuvomalla ja opastamalla pienemmissä ongelmissa.

Tampereen A-killan toimipaikat. Projektin aloittaminen oli siinä mielessä helppoa, että ohjaaja tunsu entuudestaan paitsi Tampereen A-killan toimipaikat niin myös toimipaikkojen työntekijät sekä myös osan toimipaikkojen asiakkaista. Voisi jopa sanoa että tämä jo aiemmin alkanut yhteistyö oli ratkaisevaan opetustyön aloittamisen kannalta: luottamus oli molemminpuolista ja opetustyön aikataulut saatiin toimipaikoissa soviteltua sujuvasti toimipaikkojen muuta toimintaa haittaamatta.

Tampereen A-kilta ry:n toimipaikat ovat olleet opetuspaikkoja. Toimipaikkojen niukoista tilaresursseista on saatu projektin opetuskäyttöön opetustuntien ajaksi rajoituksesta jokin tila. Oman tilan eli käytännössä huoneen pyhittäminen opetustyöhön on ollut ensiarvoisen tärkeää.

3.5 Taustaryhmä ja muut yhteistyötahot

Tausta- ja seurantaryhmä. Keskustelut ja tiedonvälittyminen tausta- ja seurantaryhmän palaverissa neljästi vuodessa toivat projektiohjaajalle lisäpontta projektin toteuttamiseen. Taustaryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt:

Mia Lumio (eTampere, Projektipäällikkö)

Erkki Ranta (A-klinikkasäätiö, Tampereen A-klinikkatoimi, sosiaaliterapeutti)

Timo Ruohola (Tre kaupunki, Sote, Toimeentulotuen päällikkö)

Tia Helenius (Tre A-killan hallitus)

Risto Laiho (Tre:n A-killan ry, toiminnanjohtaja)

Vesa Otsamo (Tre A-killan ry, Härmälä-tuvan ohjaaja)

Tampereen tietoyhteiskuntakouluttajat. Tiedon välityksen tärkeänä linkkinä ovat toimineet eTampereen järjestämät Tamperelaisten tietoyhteiskuntakouluttajien yhteispalaverit sekä erilaiset miniseminaarit. Projektinohjaajan osallistuminen eTampereen Mia Lumion koolle kutsumiin ja organisoimiin kokouksiin oli monin tavoin hyödyllistä projektille; kokouksissa projekti tuli tunnetuksi muuallakin kuin A-killassa ja toisaalta ohjaaja sai kokouksissa paljon tietoa ajankohtaisista asioista, jotka liittyivät atk-opetukseen. Kokousten kautta levisi tieto erilaisista ilmaisista opetustilaisuuksista (esim. eTampereen organisoimista koulutuksista kirjastoissa) myös Nätti-projektin opilaille.

Pispalan kirjaston tietotupa. Pispalan tietotupa, joka on myös järjestänyt koulutusta tietotekniikan perusteista, oli yksi yhteistyökumppaneista. Tietotupalaisten kanssa pohdittiin erilaisia yhteistyömahdollisuuksia.

Yhteen Nätti-projektin taustaryhmän kokoukseen osallistui myös Pispalan kumppanuus 2000–2005 –projektin vetäjä *Veikko Niskavaara*, jonka myötä yhteistyötä

on myös tehty mm. oppilaiden ohjauksen suhteen. Nätti-projektin ohjaaja on osaltaan viestittänyt mm. Pispalan kirjastolla järjestettävästä opetusmahdollisuuksista esim. kotisivujen tekemisen suhteen. (Vaittinen 2004, 4).

Tietotuvan Veikko Niskavaara, myös esitti mahdollisuuden, jossa Nätti-projektin voisi käyttää Pispalan tietotuvan koneita pienryhmäopetuksessa. Tietotuvalla olisi ollut mahdollista kolmen ihmisen samanaikaiseen opetukseen samassa opetustilassa. Käytännössä tämä jäi hyväksi ehdotukseksi, koska halukkaita ei löytynyt tällaiseen opetukseen. Osasyynä varmasti oli myös se, että oppilaat saattoivat olla toiselta puolen kaupunkia. Nätti-projektin ohjaaja taas ohjasi muutamaa ihmistä kääntymään tietotuvan puoleen mm. kotisivujen tekemisen tiimoilta, mutta käytännössä ei kuitenkaan ole tietoa siitä, kuinka moni Pispalan tietotuvalla oppia saanut olisi saanut vinkin Nätti-projektin kautta.

Mukanetti. Mukanetin toimintaan oli projektiohjaaja tutustunut lähinnä eTampereen palavereissa (ks. seuraava luku). Projekti ohjaaja oli myös alustavasti keskustellut Nätti-oppilaiden mahdollisesta mukaanpääsystä Mukanetin tutorkoulutukseen. Kuitenkin vasta Nätti-projektin loppuvaiheessa saatiin Nätin oppilaista kaksi henkilöä innostumaan tutortoiminnassa ja tämän raportin valmistuessa, keväällä 2005, he odottavat Mukanetti ry:n tutorkoulutuksen aloittamista.

Mukanetti ry on kouluttanut omista oppilaistaan tutor-henkilöitä, jotka toimivat atk-tukihenkilöinä (vertaistukena). Mukanetin tutorkoulutus mahdollistaa Nätti-projektin oppilaiden toimimisen jonkin tyyppisinä tutoreina Tampereen A-kilta ry:ssä. Tutoreina tai paremminkin kavereina ovat a-kiltalaiset toki auttaneet toisiaan tietokoneongelmien kanssa niin kauan kuin asiakaskoneita on killassa ollut. Tällainen ”vertaistuki” on kuitenkin ollut satunnaista ja tietokonetaitajia on vain muutamia.

Kolmen vuoden aikana ohjaaja ehti olemaan mukana monissa muissakin tapahtumissa. Muista seminaareista, joissa ohjaaja oli mukana, mainittakoon mm.

- *8.04.03 Hotelli Ilveksessä seminaari Järjestöt Verkossa*
(www.jarjesto.info)
- *2.04.03 Tietoyhteiskunnan kansalaistaidot kehittämisseminaari Länsi-Suomen lääninhallituksen tiloissa (Oujee),*
- *14.–15.8.2003 Tietoyhteiskunta kaikille! – kesäseminaarissa Keski-Suomen opistossa Suolahdella. Seminaarin järjesti Oujee Oy opetusministeriön tuella.*

Seminaareista oli hyötyä erityisesti siinä mielessä, että ohjaaja pääsi kuulemaan mielipiteitä ja uusia suunnitelmia tietotekniikan koulutuksen alalta. Uusien ajatusten kautta työssä jaksaminen on parantunut ja opetustyöhön saatu uutta energiaa.

4 PROJEKTIN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Projektien luonteeseen kuuluu niiden aloittaminen ja lopettaminen. Tähän, alun ja lopun väliin, mahtuu se mitä voidaan kutsua projektiksi. Projektin alussa ei voida sanoa tarkkoja arvioita siitä, miten projekti etenee ja muuttuu ajan kuluessa. Nätti-projektin alussa tiedettiin, että projektin alkusuunnitteluun on syytä käyttää aikaa, jotta projektilla saavutettaisiin annetut tavoitteet. Projektin alkuhuomassa ja oppilaiden kysellessä opetukseen pääsyä suunnittelu sai kuitenkin jäädä sivuun opetukselta, kun syntyi pelko, että osa oppilaista menettäisi halunsa oppia tietokoneenkäyttöä pitkän odottelun vuoksi. Opetustyön alettua jatkettiin samanaikaisesti pikkuhiljaa projektin suunnittelua ja hankittiin laitteita sekä valmisteltiin opetustiloja opetukseen sopiviksi.

.

4.1 Opetustyön suunnittelu alkoi saunan pukuhuoneessa

Ohjaaja aloitti työnsä maaliskuun alusta 2002 toimipaikkanaan Härmälä-tuvan saunan pukuhuone. Sama tila, jossa tuvan tietokonekin oli. Tukikohtana pukuhuone oli muutoin hyvä, mutta tilan pienuus aiheutti sen, että ikkunaa oli pidettävä auki mikäli mieli hengittää ja keskiviikkoisin oli pakko poistua muualle, koska saunanlämmitys toi koivuhalkojen myötä syntyneen lipeän maun suuhun. Työtila sijaitsi kuitenkin tuvalla siten, että siellä saattoi keskittyä suunnitteluun rauhassa. Työtilaa suunniteltiin jonkin aikaa myös Härmälä-tuvan alakerrassa sijaitsevaan entiseen saunan pesutilaan, mutta suunnittelusta luovuttiin, kun havaittiin korjaustyöt liian suuriksi.

Miten toteuttaa opetus? Opetustyön suunnittelu kuitenkin aloitettiin ja projektiohjaaja haki tietoa internetistä ja kirjallisuudesta. Ohjaajalla oli jonkin verran kokemusta atk-

opetustyöstä, mutta lähinnä lasten parissa tehdystä työstä. Opetustyön osalta ohjaaja päätyi siihen, että mikäli pienryhmäopetus koeryhmässä toimisi, sitä voitaisiin jatkossakin käyttää. Opetus olisi kuitenkin pääsääntöisesti yksilöopetusta ja tämän asian saneli osaltaan jo pelkästään opetustilojen pienuus. Opetuksen sisältöä ei sitäkään juuri mietitty, mutta alkuvaiheessa katsottiin opetuksen etenevän koneenkäynnistyksen ja sammuttamisen opettelusta eri sovellusten käyttöön. Pasiassin avulla opeteltiin hiiren hallintaa. Tekstinkäsittelyn ja koneen yleisen hallinnan perusteiden jälkeen siirryttäisiin sitten internetin opiskeluun.

Projektin etenemisaikataulu. Aikataulun laadinta projektille oli jo käytännössä aloitettu ennen projektin alkua ja alustava aikataulutusta oli myös liitteenä Ray:lle jätetyssä hakemuksessa (Liite 1). Teknisten selvitysten uudelleen arvioimisen jälkeen katsottiin, että alkuperäisistä suunnitelmissa mainitut Intranetin rakentaminen ja Tiimipostipalvelun järjestäminen voitiin jättää pois projektin tavoitteista. Näitä kumpaakaan ei olisi käytännössä voitu hyödyntää opetustyössä. Muiltakin osin alkuperäistä aikataulutusta tultiin tarkastamaan projektin edetessä. Kokonaisuutta silmälläpitäen aikataulu projektille loisi ne reunaehdot, jotka sitten säätelisivät oppilaiden opettamisen ja muiden työtehtävien suorittamista. Etenkin raportointi vaiheisiin kiinnitettiin huomiota, koska entuudestaan ohjaaja tiesi, että raporttien tekeminen veisi oman aikansa, jolloin ei kannattaisi muita tehtäviä hoitaa.

Opetusaikataulu. Suuremman ongelman aiheutti opetusaikataulun järjestely eri toimipaikkojen opiskelijoiden kanssa. Omalla autolla kulkenut ohjaaja pystyi siirtymään paikasta toiseen suhteellisen nopeasti, mutta siitä huolimatta opetuksia piti ryhmitellä eri toimipaikkoihin eri päiville. Alkuvaiheessa rytmi suunniteltiin siten, että kahdessa toimipaikassa annettaisiin opetusta saman päivän aikana ja mikäli olisi mahdollista niin kahtena päivänä viikossa. Näin kukin oppilas saisi pari opetustuntia viikossa. Opetustunnin kestoksi laskettiin noin 1- 1,5 tuntia.

Opetuksen puitteet ja laitteet. Kohderyhmän osalta oli mietittävä mm. heidän erikoistarpeitaan, joita ei kuitenkaan suuremmin ilmennyt. Fyysisistä ongelmista olivat näkökykyyn liittyvät yleisimpinä, mutta ne olivat korjattavissa yleensä optikkoliikkeessä. Tietokoneen näyttöasetuksilla voitiin myös helpottaa heikkonäköisten koneenkäyttöä.

4.2 Opetustyötä suunnittelun lomassa

Aikataulussa pysyttiin kuitenkin melko mukavasti. Projektipäiväkirjan pitäminen aloitettiin projektin ensimmäisinä päivinä ja laitteita ryhdyttiin hankkimaan nopeasti niin projektin opetuskäyttöön kuin työntekijälle. Toimipaikkojen ohjaajien kanssa oli keskustelu jo hyvissä ajoin opetusten aloittamisesta ja siltä osin asia olin kunnossa. Ohjaajat olivat projektin onnistumisen kannalta ensiarvoisen tärkeässä asemassa, koska paljolti heidän ansiotaan oli asiakkaiden ”patistelu” tai paremminkin motivointi opetukseen. Yhdyskuntatuvilla, joissa koneet olivat olleet pääsääntöisesti ohjaajien käytössä, ei tuottanut ongelmia se, että nyt koneilla myös opetettaisiin asiakkaita ja että nämä tulisivat myös jatkossa käyttämään koneita ominkin päin.

Huhti-toukokuun (2002) välisenä aikana oli tarkoitus kartoittaa innokkaimmat opettavat ja selvittää myös asiakkaiden kiinnostuksen kohteita. Alkuperäisessä aikataulutuksessa mainitaan myös motivointityön aloittaminen, mutta tähän työhön ei oikeastaan koko projektin aikana tullut suurempaa tarvetta, sillä oppilaita riitti kolmeksi vuodeksi ja ylikin.

Huhtikuussa aloitettu testiryhmän opetus (kolme oppilasta) oli osa suunnittelua. Testiryhmää opettamalla saatiin jonkinlainen arvio siitä miten ja missä aikataulussa opetusta tulisi järjestää. Testiryhmän jäsenet saivat myös yksilöopetusta, mikä puolestaan toi esille sen ajatuksen, että yksilöopetus voisi killan toimipaikkojen tiloissa ja joidenkin asiakkaiden ”arkuuden” huomioon ottaen olla sopiva opetustapa. Lisäksi jo kolmenkin ihmisen ryhmäopetus osoitti sen, että kaikkien saaminen yhtä aikaa opetukseen vaati kaikilta osapuolilta järjestelyjä. Pahimmaksi ryhmäopetuksen järjestämistä vastaan puhuva tekijä oli kuitenkin se, että opetettavien *erilainen oppimistyyli sekä nopeus* hankaloittivat opetusta. Käytännössä opetusta täytyi viedä eteenpäin hitaimman oppilaan mukaan. Lähtökohtana kun opetuksessa oli se, että edettiin opetuksessa asiakkaan vauhdilla.

Huhtikuun loppupuolella aloitettiin opetukset resurssien rajoissa ensin Härmälässä ja pian muillakin Yhdyskuntatuvilla. Tässä vaiheessa olisi pitänyt jälleen kerran osata sanoa sana: Ei. Käytännössä opetusta haluavalle ei sanottu ei vaan opetuksen alkamista siirrettiin viikolla tai parilla ja joskus jopa kuukaudellakin eteenpäin. Opetukseen tulleiden määrä siis yllätti ja samalla se sekoitti jonkin verran alkuperäisten suunnitelmien ja aikataulujen toteuttamista. Ohjaaja muistelee projektin alkuvaiheen tunnelmia: ”Ope-

tusta piti antaa mahdollisimman monelle ja mahdollisimman nopeasti, mutta kuitenkin asiakkaan tahdin mukaan". Tilanteeseen toi hieman helpotusta kaksi atk-ajokorttikoulutuksessa ollutta opiskelijaa, jotka sitten tulivat suorittamaan harjoitteluaan projektiin. Harjoittelijat opettivat parisen kuukautta Härmälä-tuvalla ja näin ohjaajalle jäi enemmän aikaa järjestellä opetusta ja laiteasioita muissa toimipaikoissa. Ilman harjoittelijoiden työpanosta oikealla hetkellä olisi tilanne ollut huonompi ja opetustahtia olisi pitänyt muuttaa.

Suunniteluun, tällä edellä mainitulla aloitusvaiheessa tapahtuneella opetuksen liian nopealla aloittamisella, oli se vaikutus, että jatkossa tultaisiin tarkemmin arvioimaan kulloisetkin opetusresurssit ja sitten vasta lupaamaan opetusta. Muutoin, kesällä 2002, projektin suunnittelussa oltiin vaiheessa, jossa opetustoiminta oli vakiintumassa Yhdyskuntatupien osalta. Muissa toimipaikoissa opetus oli tavoitteena aloittaa viimeistään vuoden 2003 aikana.

Projektin suunnittelua tehtiin koko projektin ajan ja alkuvaiheen ”hermoiluvaiheesta” oppineena ei lähdetty suunnittelemaan asioita liian pitkälle vaan suunnitelmissa varauduttiin suunnitelmien muutokseen. Tähän oli syynä mm. oppilaiden ilmestyminen sattumanvaraisesti: keväisin ja syksyin havaittiin ilmiö, että kun tänään ei ollut kuin pari oppilasta niin huomenna niitä saattoi olla tulossa muutama lisää. Lisäksi ylläpitotyötkin saattoivat muuttaa rytmiä varsin ennakoimattomasti.

4.3 Koneita, laajakaistayhteyksiä ja paljon kysymyksiä

Tietokoneiden, tulostimien ja laajakaistayhteyksien kanssa toimittiin projektissa varsin harkiten: koneita ja yhteyksiä avattiin siihen tahtiin kun toimipaikkoihin ehdittiin antaa opetusta. Harkinnassa oli toki ostaa tarvittavat tietokoneet kaikki vaikka samalla kertaa ja asentaa laajakaistayhteydet saman tien, mutta toisaalta olisiko siitä sitten ollut hyötyä, jos jokaisessa toimipaikassa olisi ollut koneet ja yhteydet, mutta kukaan ei olisi ehtinyt antamaan opetusta? Ei varmasti.

Projektiohjaaja sai tietokoneen 18.4.2002 ja siihen mennessä hän oli käyttänyt tilapäisesti eri toimipaikkojen koneita. Ohjaajan kone oli kannettava ja sitä käytettiin opetuksessa tukena tai sitten opetuskoneena.

Vuoden 2002 aikana koneet hankittiin *Hippostuvalle* ja *Kolmionkadun päiväkeskukseen*. *Härmälässä* oli projektin alkaessa toimiva kone ja sinne hommattiin toinen kone vasta alkuvuodesta 2005. *Muonatuvalle* oli myös kone eikä sinne ole ollut tarvetta toista konetta vielä hankkiakaan. Vuonna 2003 saatiin koneet laajakaistayhteyksineen asennettua myös *Papinkadun kerhotilaan* ja *Suutalan* kuusipaikkaiseen tukikotiin. *Kotikartano*-tukikotiin asiakaskone saatiin vuoden 2004 maaliskuussa, kun asukaskokouksessa Kotikartanon asukkaat henkilökunnan kanssa olivat päättäneet luovuttaa tupakkahuoneen tietokonehuoneeksi.

Lisäksi on syytä mainita, että kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ylläpitämä *Luh- taantupa* otettiin sosiaalitoimen edustajan pyynnöstä Nätti-projektin opetuksen piiriin 30.6.2004. Tuolloin sovittiin, että käymme siellä opettamassa kerran viikossa joulun asti. Samoin Naisten suojakodilta Tampereen A-killalle siirtynyt *Ydintupa* sai tietokoneen (eTampere/nettipiste) helmikuussa 2005 ja silläkin opetukset aloitettiin maaliskuun 2005 alussa.

4.4 Projektin raportointi suunnittelun osana

Projektin raportointiin kiinnitettiin huomiota jo suunnitteluvaiheessa, jolloin mietittiin mitä aineistoa olisi syytä kerätä tulevaa raportointia varten. Aineistoa kerättiin erityisen tarkasti projektin oppilaiden saamasta opetuksesta. Oppilaista ei kerätty henkilökohtaisia tietoja (ikä, aiempi atk-koulutus jne.), muutamaa alkuvaiheen oppilasta lukuun ottamatta. Projektin opetusten alkuvaiheessa perustietojen keräystä kokeiltiin, mutta siitä luovuttiin, koska se ei tuntunut mielekkäältä oppilaista.

Aineistoa kerättiin paitsi raportointia varten myös ohjaamaan projektin toiminnan suunnittelua ja kehittämistä. Materiaalia kerättiin ohjaajan pitämään päiväkirjaan, johon kolmen vuoden aikana syntyi yhteensä 204 sivua. Päiväkirjaan on kirjattu ylös ohjeita, ongelmia ja niiden ratkaisuja sekä paljon myös ohjaajan omia ajatuksia projektin eri vaiheista. Oppilaille annettiin kuitenkin kolmenvuoden aikana muutamia kyselylomakkeita, joiden avulla saatiin tietoa oppilaiden ajatuksista. Tärkein kyselyistä oli keväällä 2005 tehty kysely. Kevään loppukysely tehtiin kohdennettuna niille asiakkaille, jotka käyttivät nykyäänkin toimipaikkojen palveluita. Tätä loppukyselyä kautta saatua palautetta käsitellään tarkemmin luvussa 6.

Nätti-projektin oppilaiksi on huhtikuusta 2002 joulukuuhun 2004 kirjattu ylös yhteensä 105 eri henkilöä, joista tosiasiallisesti opetuksessa oli 100 eri henkilöä. Raportin tunnuslukuja tulkittaessa on hyvä myös muistaa, että opetuksessa jatkaa vuoden 2005 puolella 5 laskennassa mukana olevaa oppilasta, joiden saama opetustuntimäärä ei ole todellinen projektin päättyessä helmikuussa. Vuoden 2005 opetustunteja ei tulla lisäämään tilastoihin tätä raporttia varten.

Opetustunnit kirjattiin ylös puolen tunnin tarkkuudella, joskus jopa tarkemmin. Opetuksen valmisteluja ja mahdollisia alustavia keskusteluja ei ole kirjattu oppilaan samaksi opetuksesi. Opetustunnit, joita käytetään tämän raportin laskennassa, on laskettu huhtikuusta 2002 joulukuuhun 2004. Opetuksia ei ole kirjattu ylös, milloin ne ovat olleet luonteeltaan neuvontaan tai jos opetusta on annettu kertaluonteisesti henkilölle, joka ei ole muuten opetusta tarvinnut.

Viisi oppilasta on jätetty tilasto laskennasta kokonaan pois, koska opetuksen valmisteluun ei käytetty aikaa ollenkaan ja opetus ei myöskään koskaan toteutunut. Viiden oppilaan kohdalla opetus peruuntui varsin erilaisista syistä. Yksi oppilaista mm. ei ehtinyt aloittaa koska joutui yllättäen kärsimään vankeusrangaistusta. Kahden oppilaan kohdalla voidaan sanoa opetuksen peruuntuneen ”arkuuden” takia ja kahden syy on tuntematon.

5 OPPILAAT JA HEIDÄN SAAMANSA OPETUS

5.1 Projektin oppilaat

5.1.1 Kaikki halukkaat pääsivät mukaan

Nätti-projektiin pääsivät oppilaaksi kaikki halukkaat. Ilmoittautuminen tapahtui yleensä kasvokkain oppipaikoissa tai puhelimitse. Muutama asiakas joutui kuitenkin luopumaan opetuksen aloittamisesta kun yhteistä aikaa ei löytynyt. Opetustyö tapahtui pääsääntöisesti päiväaikaan klo 9-16. Jos asiakaskin sattui olemaan päivätöissä niin opetusajankohdan sovittelu oli mahdotonta.

Ilmaisen opetuksen perässä ei kuitenkaan projektin opetukseen niin sanottuja ulkopuolisia pyrkinyt kuin ehkä yksi. Henkilö oli jotakin kautta saanut kuulla, että ilmaista atk-opetusta oli saatavilla ja pyysi päästä opetukseen. Kriteereitä opetukseen pääsulle ei sinänsä ollut missään vaiheessa määritelty. Projektissa ajateltiin kuitenkin siten, että jos opetukseen pyrkii ihminen, joka voisi saada muualtakin opetusta, mutta tulee pelkästään ilmaisen opetuksen vuoksi niin silloin opetuksen antamista olisi jouduttu harkitsemaan. Opetuksen antamisen yhtenä ideana oli kuitenkin kohdistaa se nimenomaan sellaisiin henkilöihin, jotka ilman projektin opetusta olisivat todennäköisesti vailla atk-taitoja lopun ikäänsä. Vähävaraisuus oli myös yksi syy miksi ihmiset osallistuivat projektin opetukseen.

5.1.2 Asiakkaita, asukkaita ja jäseniä

Oppilaat olivat pääsääntöisesti yhdyskuntatupien ja muiden toimipaikkojen asiakkaita. Myöhemmässä vaiheessa opetustoiminnan laajentuessa koskemaan myös Kotikartanon ja Suutalan tukikoteja oppilaina oli siis tukikotien asukkaita.

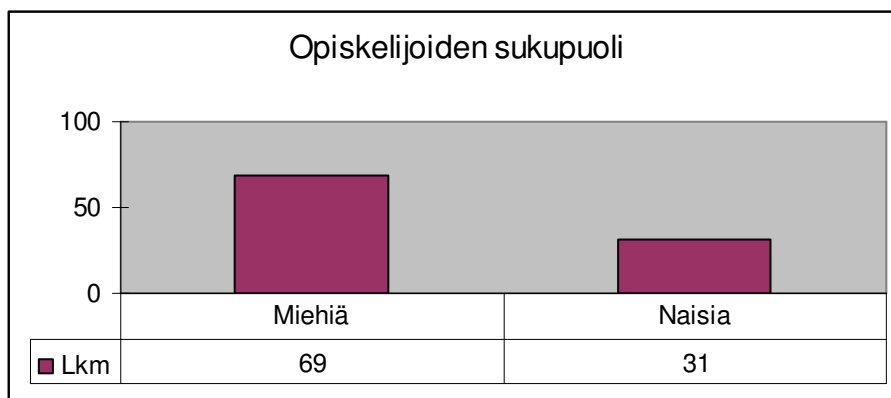
Oppilaista oli Tampereen A-kilta ry:n jäseniä yhteensä 73 henkilöä. Eriteltäessä näitä 73 ihmistä niin voidaan todeta, että näistä jäsenistä 30 henkilöä oli ensisijaisesti tupien asiakkaita. Kaikista asiakkaista (100) tupa-asiakkaita oli 41 oppilasta.

Opetuksessa ei tehty eroa oliko oppilas A-killan jäsen vai ei. Joissakin tapauksissa oppilaat, jotka eivät olleet jäseniä tai käyneet toimipaikoissa kovin usein, olivat hieman epätietoisia projektin antaman opetuksen maksuttomuudesta ja ryhtyivät kyselemään hintaa. Tällöin heille selitettiin projektin taustaa ja maksuttoman opetuksen idea. Kun asiakkaille oli sanottu, että emme ota rahaa vastaan niin joku olisi siitä huolimatta halunnut maksaa. Ohjaaja piti kuitenkin päänsä. Yhdessä tapauksessa, joka liittyi digiboksin asennusongelmissa auttamiseen, asianomainen oli sitten myöhemmin antanut pienen lahjoituksen Tampereen A-killalle.

5.1.3 Noin 50-vuotiaita naisia ja miehiä

Ikä. Iältään projektin oppilaat ovat olleet arviolta etupäässä yli 40-vuotiaita. Nuorin oppilas oli opetushetkellä 20 -vuotias ja vanhin täyttänyt 74 vuotta. Ikää ei kuitenkaan kysytty kaikilta oppilailta. Loppukyselyyn vastanneilta ikää kuitenkin kysyttiin ja heidän keskuudessa keski-ikä oli 53 vuotta.

Sukupuoli. Sukupuoli jakautuma oppilaiden keskuudessa muistuttaa Tampereen A-kilta ry:n jäsenistön sukupuolijakaumaa, jossa naisia on noin kolmannes jäsenistä. Naisia oli 31 % ja miehiä 69 % kaikkiaan 100 oppilaasta. Sukupuolella ei voida sanoa olleen merkitystä siihen miten hyvin/huonosti he osasivat käyttää tietokonetta opetukseen tullessaan.

Kuva 1: Miesten ja naisten lukumäärät Nätti-projektin oppilaista 2002-2004

Jos kuitenkin jotain eroa haetaan sukupuolten välillä, niin naisilla on ollut ehkä keskimäärin enemmän aiempaa kokemusta ainakin kirjoittamisesta kirjoituskoneella. Tämä puolestaan on opetusta helpottava asia, koska näppäimistön opettelemiseen ei mene niin paljon aikaa.

5.1.4 Oppilaiden aiemmat atk-opinnot ja into oppia

Oppilaat olivat todella innostuneita saamaan oppia tietokoneen käyttöön. Sitten oli asiakkaita tietenkin niitä, jotka eivät reagoineet mitenkään opetustoiminnan alkaessa vaan seurasivat sivulta asioiden etenemistä ja sitten myöhemmässä vaiheessa uskaltautuivat kyselemään opetusta. Tietty alkuinnostus tuntui vielä jatkuvan toisena vuonna ja kolmantena toimintavuotena riitti oppilaita. Mainittakoon tässä vielä se, että projektin päätyttyäkin opetustyötä tehdään, koska siitä on kysyntää

Aiemmat Atk-opinnot ja -taidot. Valtaosa oppilaista oli siis yli 40 vuotta täyttäneitä, jotka eivät ole ainakaan kouluaikana saaneet minkäänlaista tietokoneopetusta, sillä kouluissa atk-opetus alkoi yleistyä vasta 90-luvulle tultaessa. Atk-opetusta olivat jotkut saaneet mm. käymällä jonkun lyhyehkön kurssin, josta ei kuitenkaan ole heille ollut juurikaan hyötyä. Kommentit kurseista, kuten:

”Siellä mentiin niin nopeasti ne asiat läpi” tai

”Kurssi kesti vain muutaman päivän”,

antavat ymmärtää, että opetustahti on ollut liian nopea tai määrä liian vähäinen. Oppilaat, jotka ovat käyneet jonkin kurssin useita vuosia sitten, eivät yleensä usko tietonsa olevan enää ajan tasalla ja opetustilanteissa 95 % oppilaista on halunnut että aloitetaan opinnot aivan alusta.

Vain muutama oppilas oli käyttänyt tietokoneita työssään ja silloinkin kyseessä olivat olleet tietyt erityisohjelmat (varastokirjanpitoa tms.) Joitakin oppilaita kuitenkin oli, joiden voidaan sanoa osanneen käyttää tietokoneita hyvin aiemmassa työssään vuosia sitten. Atk-taitojen päivittämistä ei kuitenkaan ollut tehty ja lähtökohdiltaan nämä oppilaat olivat liki samassa pisteessä kuin ensikertaa koneisiin tutustuvat. Hyvän kuvan atk-taitojen vanhentumisesta antaa eräs oppilas loppukyselyssä:

”Olen käyttänyt tietokonetta työssäni -80 ja -90 -luvulla, mutta asiat ovat muuttuneet todella paljon.” (Mies, 47v)

Oppilas oli siis käyttänyt työssä tietokonetta, mutta parissa vuosikymmenessä tiedot vaativat jo täydellistä päivittämistä.

5.1.5 Oppilaiden päihde- ja muut ongelmat

Päihdeongelma. Liki jokaisella Nätti-projektin opetuksessa olleella oli tai oli ollut elämässään ongelmia päihdeiden kanssa. Projektin alussa odotettiin jännityksellä sitä, miten tämä näkyisi opetusten peruutuksina. Alkuvaiheen mentyä voitiin kuitenkin todeta, että ongelmat olivat minimaalisia ja ainoastaan muutamilla opiskelijoilla päihdeongelma saattoi katkaista tai ainakin keskeyttää atk-opinnot. Kokonaan opetus peruuntui kolmen henkilön kohdalla, mutta näissäkään tapauksissa ei ole varmaa tietoa siitä oliko syynä päihdeongelma vai motivaation puute tai jokin muu syy.

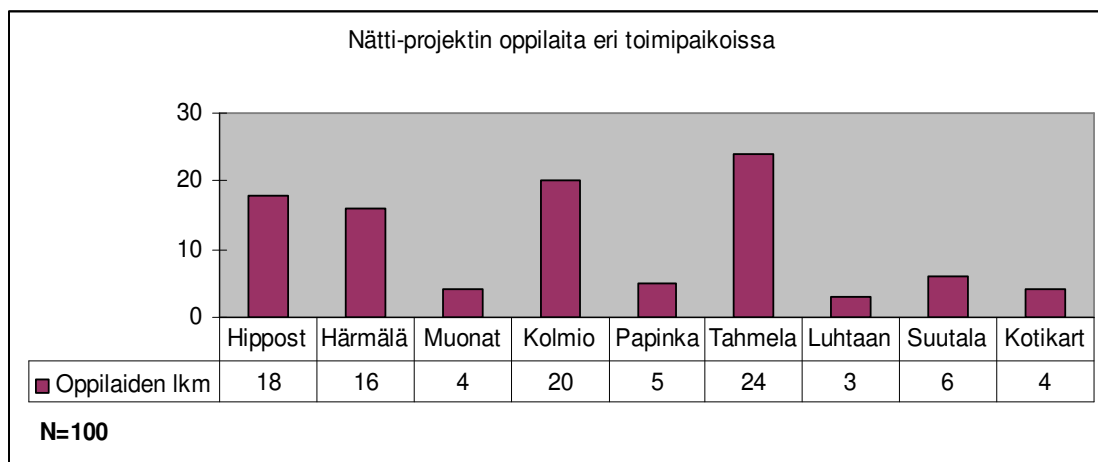
Päihtyneenä opetukseen ei yrittänyt kuin yksi oppilas ja vieläpä useampaan otteeseen. Opetus kuitenkin peruttiin noilta kerroilta. Asia saatiin sovittu kuitenkin varsin rauhallisesti ja yhteisymmärryksessä ja opetusta jatkettiin myöhempänä ajankohtana.

Hieman epämääräisessä kunnossa olevia (ei kuitenkaan päihtyneenä) opetukseen osallistuvia oli muutamia kolmenvuoden aikana. Heitä opetettiin normaaliin tapaan vaikka opetuksesta ei juuri noilla kerroilla näyttänyt olevan hyötyä, koska keskittymiskyky ei ollut heillä paras mahdollinen. Joissakin tapauksissa asia otettiin myös esille ja saatettiin miettiä vastaavien tilanteiden varalle vaikkapa opetustunnin peruuttamista. Jotta asiassa ei syntyisi väärinkäsityksiä, on huomautettava, että tällaisia eilen nauttineita opetettavia oli koko projektin aikana kuitenkin vain arviolta noin 4-5 henkilöä.

Fyysiset vammat. Muutamalla (3-4) oppilaalla voidaan sanoa olleen pysyviä fyysisiä vammoja, jotka olivat tietokoneen käytön opetteluun esteenä tai ainakin hidasteena. Ohjaaja olisi kaikkien kanssa jatkanut ja yrittänyt hankkia helpottavia välineitä, mutta yksi oppilaista katsoi oman fyysisen tilanteensa niin huonoksi, että ei halunnut jatkaa opettelua. Ohjaaja yritti myöhemmin uudestaan houkutella tätä henkilöä mukaan, mutta asiakkaan oma näkemys ei ollut muuttunut. Kolmella muulla vammojen laatu oli lievempi ja ainoastaan hidasti oppimista.

5.2 Opetusta yhdeksässä toimipaikassa

Projektin kohderyhmäksi oli alun perin määritelty Yhdyskuntatupien ja muiden Tampereen A-killan toimipaikkojen asiakkaat Oppilaat jakautuivat eri toimipaikkojen kesken seuraavan kuvan mukaisesti:

Kuva 2: Nätti-projektin oppilaita eri toimipaikoissa

Opetuspaikan mukaan ryhmiteltynä voidaan tarkastella oppilasmääriä Yhdyskuntatuvilla, Tukiasunnoissa sekä päiväkeskuksissa. Prosentuaaliset jakautumat on nähtävissä taulukossa 3.

Opetuspaikka	Osuus (%) opetuksesta
Tuvat (4)	41 %
Päiväkeskukset (3)	49 %
Tukikodit (2)	10 %
<i>Yhteensä</i>	<i>100 %</i>

Taulukko 3: Ryhmiteltyjen opetuspaikkojen oppilaiden prosentuaaliset osuudet

Opetuspaikkojen prosenttiosuudet osoittavat, että kiinnostusta opetukseen löytyi tasaisesti. Jakautuma voi tietysti osoittaa myös sen, että opetusta on onnistuttu tarjoamaan

tasapuolisesti eri toimipisteiden asiakkaille. Käytännössä opetukseen pääsivät kaikki halukkaat toimipaikasta riippumatta.

Oppilaita oli määrällisesti eniten Tahmelan monitoimitalolla, mutta opetusta annettiin eniten kuitenkin Hippostuvalla. Tämä johtui siitä, että Hippostuvan opetettavista muutamilla oli senkaltaisia motorisia ongelmia, jotka vaativat jatkuvaan avustamista tietokoneenkäytössä. Tässä yhteydessä tätä tukea ei kuitenkaan ole ryhdytty erittelemään normaalista opetuksesta vaikka se ei sitä suurelta osalta ole ollutkaan.

5.3 Opetuksen kesto

Oppilaan tullessa opetukseen sovittiin, että opetusta annetaan kunnes oppilas omasta mielestään pärjää. Yllättävän monella oppilaalla oli sellainen käsitys, että konetta oppii käyttämään kun toinen vähän neuvoa alkuun. ”*Jos sää tulet vähän näyttään miten toi kone toimii*” -kommentit hämmensivät projektinohjaajaa. Pettymys oli nähtävissä asiakkaan kasvoilta, kun ohjaaja joutui selittämään, että kyllä oppimiseen vähintään kymmenkunta tuntia menee. Toisessa ääripäässä olivat ne oppilaat, jotka jo ensimmäisellä opetuskerralla totesivat, että:

”Kuinkahan sun hermos kestää, en mää opi tätä ikinä”

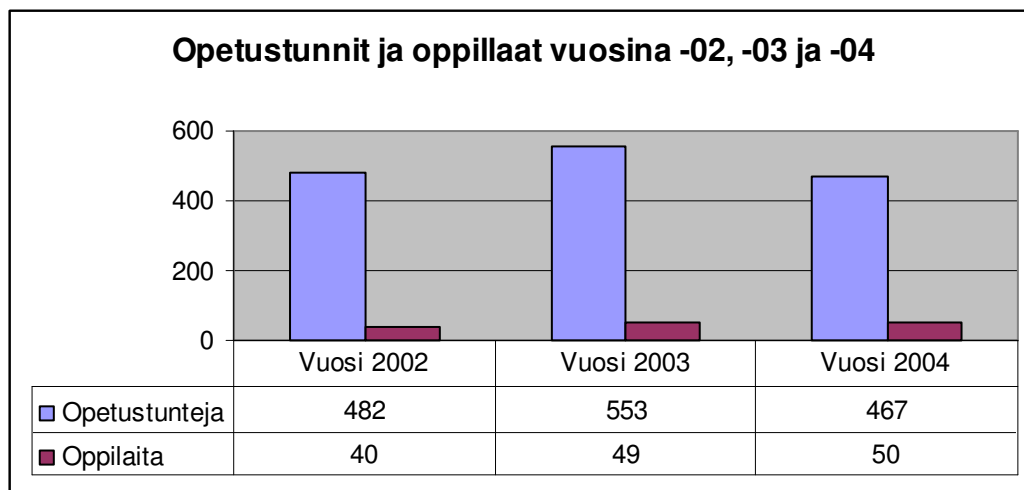
Ohjaajan yhdeksi tehtäväksi opetusten alkuvaiheessa tulikin muutamien oppilaiden vakuuttaminen heidän kyvystään oppia. Siitä huolimatta loppukyselyssä tuli esille, että kaikki eivät uskoneet omiin kykyihinsä ja ennen kaikkea muistiinsa:

”Tietokone on hyvä juttu, mutta ei mun päätäni varten. Muisti kun on semmoinen kuin on!” (Nainen 53v)

Onneksi suurin osa oppilaista oli hyvinkin kärsivällisiä eivätkä hätköineet opetuksessa eteenpäin. Käytännössä tämä järjestely toimi hyvin ja oppilaat itse ilmoittivat kun opetus alkoi riittää. Muutamassa tapauksessa opettaja kuitenkin keskeytti opetuksen, kun katsoi, että oppilas osaa käyttää riittävästi tietokonetta. Lopullisen oppimisen kannalta oli nimittäin parempi, että oppilas ryhtyi omatoimisesti käyttämään tietokonetta. Muutamien oppilaiden kohdalla tuntui siltä, että he oppivat ja mukautuivat jatkuvaan ohjaukseen liiankin hyvin eli eivät tahtoneet omatoimisesti konetta edes käyttää. Yhden

oppilaan kohdalla opetusta jatkettiin koko projektin ajan. Hänen kohdallaan on kuitenkin syytä todeta, että henkilön fyysinen vamma häiritsi koneen käyttöä ja aiheutti muistiongelmia. Tässä tapauksessa opettaja oli paremminkin avustaja.

Kaiken kaikkiaan projektissa annettiin opetustunteja *yhteensä 1502 tuntia*. Tämän lisäksi projektin aikana neuvottiin ja ohjattiin erilaisissa asioissa, joita ei merkitty ylös. Kolmen projektivuoden aikana annettu opetus jakautui eri vuosille seuraavan kaavion mukaisesti (Kuva 3).

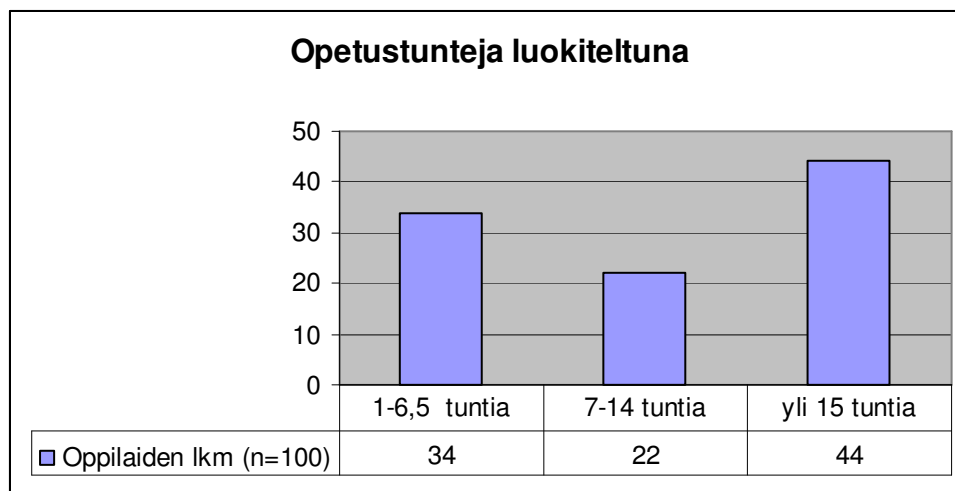
Kuva 3: Opetustunnit ja oppilaat eritellysti projektin kolmena toimintavuotena -02, -03 ja -04

Vuonna 2003 opetustunteja oli eniten, mikä puolestaan johtune siitä, että tuolloin voitiin keskittyä keskittyneesti opetustyöhön eikä aikaa kulunut alkuvalmisteluihin tai projektin lopettamisvaiheen vaatimiin toimenpiteisiin. Oppilaita kuitenkin oli vuonna 2003 ja 2004 liki saman verran, mikä selittyy sillä, että opetustyö alkoi toimia tehokkaammin kokemusten myötä. Yksi selittävä tekijä on myös se, että vuoden 2004 oppilaista monella oli aiempaa tietokoneen käyttökokemusta.

Opetuksen kestoksi arvioitiin noin 10–20 tuntia/oppilas ja käytännössä arvio piti aika hyvin paikkansa. Opetusta annettiin kuitenkin oppilaan tarpeiden mukaan. Opetusta annettiin noin 1-1,5 tuntia kerrallaan, mutta oppituntien keston suhteen saivat oppilaat myös esittää omia ajatuksiaan, jotka tietenkin otettiin huomioon opetustunteja suunniteltaessa. Oppilaat saivat itse päättää milloin olivat saaneet tarpeeksi opetusta.

Internetin, sähköpostin ja verkkopankin käyttöä opetettaessa 10-15 tuntia oli riittävästi, etenkin silloin jos oppilas käytti konetta omatoimisesti ainakin kerran viikossa.

Käytännössä sadasta oppilaasta sai kukin keskimäärin opetusta noin 15 tuntia. Kun oppilaat eriteltiin heidän saamansa opetustuntien mukaisesti kolmeen eri ryhmään voidaan selkeästi nähdä mm. että 66 oppilasta sai vähintään 7 tuntia opetusta (Kuva 4).

Kuva 4: Opetustuntimäärät luokiteltuna kolmeen ryhmään

Alle 7 tuntia saaneiden luku on kuitenkin suhteellisen iso vaikka pitää muistaa, että ainakin 5 näistä 34 oppilaasta ovat jatkaneet opetuksessa vuoden 2005 aikana. Alle 7 tuntia saaneita lähemmin tarkasteltuna voidaan todeta, että näistä *noin 15 oppilasta on sellaista, jotka ovat keskeyttäneet opetuksen eivätkä hallitse tietokoneen käyttöä edelleenkään*. Muilla, vain muutaman tunnin opetuksessa olleilla, on jo ollut jonkin verran atk-taitoja opetukseen tullessaan tai he ovat jatkaneet opiskelua omatoimisesti.

Naisten ja miesten saama opetusmäärä ei eronnut merkittävästi toisistaan. Naisten saama opetustuntimäärä oli keskimäärin 12 tuntia/oppilas ja miehillä vastaava luku oli hieman korkeampi eli 16.

5.4 Mitä oppilaille opetettiin?

5.4.1 Tekstinkäsittely ja tulostaminen

Alkuvaiheen opetuksessa lähtökohtana oli se, että oppilaiden tulisi kyetä hallitsemaan konetta yleisesti ja eri ohjelmia. Aivan ensimmäiseksi tutustuttiin laitteisiin pintapuolisesti ilman suurempia teknisiä selvityksiä laitteiden toiminnasta. Opetuksessa lähdettiin,

1. ja 2. toimintavuoden aikana, etenemään opettamalla ensiksi MS Word-tekstinkäsittelyohjelman käyttöä. Tekstinkäsittelyohjelman opettelussa tuli esille siten kaikki olennainen tietokoneen hallinnasta, kuten hiiren ja näppäimistön käyttö. Oppilaita kannustettiin tekstinkäsittelyohjelman käyttöön siten, että he ryhtyivät pitämään Atk-päiväkirjaa. Atk päiväkirjoihin tehtiin harjoituksia ja muistiinpanoja., lisäiltiin kuvia ja tekstiä Internetistä. Päiväkirjoihin oppilaat myös piirsivät kuvia *Paint- apuohjelmalla* ja liittivät sitten myös itse tekemiään piirustuksia päiväkirjaansa. Paitsi, että oppilaat näkivät kättensä työn, niin päiväkirja toimi myös opettajan muistikirjana eli siitä oli hyvä tarkistaa mitä edellisellä kerralla oli opiskeltu.

Toinen kirjoittamaan ja näppäimistön käyttöön kannustava asia oli *Typing Master-ohjelma*, jolla oppilaat saattoivat harjoitella kymmensormijärjestelmää. Kiinnostusta tämän ohjelman säännölliseen käyttöön ei kuitenkaan riittänyt oppilailla ja siksi ohjelman käyttö jäi vähäiseksi. Toisaalta ohjelmaa kuitenkin käytettiin ja jos ei muuta, niin se tuntui tuottavan hupia oppilaille heidän testatessaan omaa kirjoitusnopeuttaan.

Internetin opiskelun yhteydessä harjoiteltiin myös tekstinkäsittelyohjelman käyttöä. Opetuksessa kopioitiin tekstiä sekä kuvia Internetistä ja liitettiin ne Word-asiakirjaan. Kopioinnin yhteydessä opittu teksti- tai kuva-alueen valitseminen eli ”maalaaminen” oli hyödyksi myös opeteltaessa tulostamaan vain tietty osa internetsivusta. Tulostusta harjoiteltiin myös tekstinkäsittelyn yhteydessä.

Tekstinkäsittelyohjelman opettamisessa törmättiin melko nopeasti siihen tosiasiaan, että vain pieni osa oppilaista oli kiinnostunut kirjoittamaan yhtään mitään. Poikkeuksellista oli mm. se, että kaksi naispuolista oppilasta halusivat oppia käyttämään tekstinkäsittelyohjelmaa täysin näppäimistön avulla. Molempien kohdalla kuitenkin opetustyö keskeytyi, ennen kuin päästiin kovin pitkälle tässä taidossa.

Suuri osa oppilaista koki ettei tekstinkäsittelyohjelmalla kuitenkaan olisi heille juurikaan merkitystä. Toisen toimintavuoden aikana osalle oppilaista ei enää opetettu tekstinkäsittelyä, mikäli nämä eivät olleet siitä kiinnostuneita.

Käytännön kokemusten kautta vakiintui toimintamalli, jossa ensimmäisellä tapauskerralla sovittiin aikataulusta ja suunniteltiin yhdessä oppilaan kanssa opetuksen sisältöä. Usein opetuksen sisällön suunnittelu jäi yksinomaan opettajan harkintaan, koska oppilailla ei ollut käsitystä, että mitä tietokoneella voisi tehdä. Kysyttäessä mitä itse haluaisit opetella, eräs oppilas totesi:

”Niin, no kun en tiedä mitä kaikkea sillä (tietokone) voi tehdä”.

5.4.2 Internet

Internet osoittautui tärkeimmäksi vetonaulaksi atk-taitojen opiskeluun jo ensimmäisen toimintavuoden aikana. Ensimmäisessä väliraportissa tuotiin esille asiakaspalautteesta saatuja huomioita, kuten:

”Hienointa on ollut internetiin meno”

Internetin opettelussa lähdettiin liikkeelle perusasioiden selvittelystä. Selainohjelmista oppilaille opetettiin Internet Explorerin ja jonkin verran myös Mozillan käyttöä. Opetuksessa edettiin opettamalla osoiterivin käyttö sekä seuraavan askeleena hakukoneiden käyttöä. Googlen avulla oppilaat oppivat hakemaan internetsivustoja heitä kiinnostavista aiheista. Kiinnostuksen kohteista voi nimetä tärkeimpinä erilaiset peli- ja uutissivustot.

”Paljon on avartunut maailmankuva täällä provinssissakin, kun jo aamulla pääsee lukemaan viimeisimmät uutiset iltapäivälehdistä ja muista medioista ym.”

Opetuksessa tutustuttiin varsin erilaisiin sivustoihin ja varsinkin opetuksen alussa oli tyypillistä käydä läpi muutamia kaupunkeja, kuntia ja muita oppilaiden omaan historiaan linkittyviä paikkoja. Kuvia haettiin Googlen kuvahaulla eläimistä, autoista, iskelmätähdistä tai mistä tahansa mikä oppilasta sattui kiinnostamaan. Pääpainona oli kuitenkin opettaa oppilaita hyödyllisten sivustojen käytössä. Toisen väliraportin aikoihin kirjattiin asiasta seuraavaa:

”Opetuksen myötä ovat oppilaat oppineet käyttämään muutamia internetissä olevia palveluita. Näistä mainittakoon omien eläketietojen ja työhistorian tarkastelu (www.tyoelake.fi), kirjastojen palvelut, KELA:n palvelut (www.kela.fi), työvoimatoimistojen sivut (www.mol.fi) ja erilaiset vuokra-asuntojen tarjoajien sivustot. Opetuksen yhteydessä on myös tilattu eri tahojen esitteitä. Nettikauppa-ostoksiakin on tehty pari kertaa.” (Vaittinen 2004, 9).

Erilaiset pelisivustot, joissa saattoi testata vaikkapa omia tietojaan olivat useista oppilaista kiinnostavia. Joku halusi pelata shakkia tai tammaa, ja toiset olivat kiinnostuneita tietovisailuista. Veikkaukseen liittyvät sivustot olivat myös muutamien oppilaiden jatkuva kiinnostuksen kohde..

*”Internetissä on toki paljon asiakkaita kiinnostavia sivustoja. Suosiota ovat saaneet mm. eräät *netissä pelattavat tietokilpailut*, shakki ym. ajanvietepelit.”* (Vaittinen 2004, 10).

Opetuksessa havaittiin sellainen erikoispiirre, että syystä tai toisesta oppilaat eivät keksineet kovin helposti sellaisia asioita, joista olisivat halunneet hakea tietoa Internetistä.

”..tiedon hakemisen pullonkaulaksi on havaittu se, että asiakkaat eivät keksi mitä internetistä hakisivat.” (em. 2004, 10).

Syy tähän saattaa olla, aiemminkin tässä työssä esille tullut seikka, että oppilaat jotka ovat vasta päässeet alkuun Internetin ihmeellisessä ja valtavan laajassa maailmassa eivät vain yksikertaisesti ymmärtäneet, että Internetistä ihan oikeasti löytyy kaikki mahdollinen taivaan ja maan välistä.

Useat oppilaat havaitsivat Internetin tärkeäksi tiedonlähteeksi. Internetistä katsottiin löytyvä tietoa helposti ja melkein pä aiheesta kuin aiheesta.

”Tieto saatavilla lähellä” (Mies 62v)

”Netistä saa hyödyllistä tietoa” (Mies 35v)

”Netistä ajankohtaista tietoa, uutisia” (Mies 28v)

”.. tieto löytyy nopeasti.” (Mies 39v)

Opetuksessa kuitenkin varoiteltiin tiedon luotettavuudesta erityisesti silloin, jos on kyse lääketieteellisestä tiedosta. Opetuksessa ohjaaja muistaa todenneensa useitten oppilaiden kohdalla, että *”Internetissä on paljon tietoa ja paljon täyttä...roskaa.”* Onneksi oppilailta näytti kautta linjan olevan varsin kriittinen suhtautuminen Internetistä löytyvään tietoon.

5.4.3 Sähköposti

Sähköpostia opetettiin, mutta painopiste oli kuitenkin tiedon haussa internetissä. Sähköpostin käytössä on kolmen toimintavuoden jälkeenkin yksi ongelma: ihmiset eivät oikein tiedä mihin sitä käyttäisivät. Suurella osalla oppilaista sosiaaliset verkostot ovat suppeita ja toisaalta siinä sosiaalisessa verkostossa on vähän atk-taitoisia. Osalla sähköpostin lähettely on kuitenkin lisännyt sosiaalista kanssakäymistä ihmisiin, joihin ei muuten ehkä pidettäisikään yhteyttä.

”Sähköpostin käyttäminen on ollut kova juttu, sillä sen myötä on tullut seurusteltua enemmän ihmisten kanssa.” (Vaitinen 2003,15)

Myös loppukyselyssä tuli oppilailta samansuuntaista arviota sähköpostin merkityksestä. Sukulaisiin pidettiin paremmin yhteyttä ja myös muihin ystäviin. Loppukyselyssä sähköpostiin liittyviä asioita olivat mm.

”Tulee kirjoiteltua kavereille, joihin muuten ei ehkä pitäisi yhteyttä” (Mies, 36v)

”Maksut helpottuivat, helpompi yhteydenpito sukulaisiin”. (Nainen 49v)

”Sähköposti” (Nainen 43v)

”Saanut yhteyksiä sähköpostilla”(Nainen 54v)

”Sähköposti pankkipalvelut” (Mies, 59)

”Voin maksaa laskuja, kirjoitella sähköpostiviestejä sukulaisille ja saada viestettä” (Nainen, 66v)

Sähköpostin käytössä oppilailla oli ongelmia mm. liitetiedostojen lähettämässä ja vastaanottamisessa. Liitetiedostojen lähettämässä ja vastaanottamisessa lisäongelman muodosti myös ilmaissähköpostitilien pienet koot, jolloin esim. valokuvien lähettäminen liitetiedostoina saattoi tuottaa ongelmia.

5.4.4 Verkkopankki

Verkkopankki ei saanut projektin ensimmäisenä vuotena vielä kovin montaa käyttäjää vaan oppilaat ”empivät” sen käyttämistä. Monesti totesivat, että

”Ne muutamat laskut mitä minulla on, kun niitä ei ole paljoa, kuten vuokra-, puhelin ja sähkölaskun hoidan kyllä maksuautomaatillakin”.

Asenteet muuttuivat kuitenkin kolmessa vuodessa. Oli ilahduttavaa huomata, että oppilaat ryhtyivät toinen toisensa jälkeen käyttämään verkkopankkia muutamien kuukausittaisten laskujensa maksuun. Toisilla kiinnostusta lisäsi se, että esim. tuvan koneelta saattoi helposti käydä tarkistamassa oliko tilille tullut rahaa. Loppukyselyssä verkkopankista tuli useita mainintoja verkkopankista.

”Verkkopankista on hyvä maksaa laskut” (Mies, 64)

”Ainakin pankkipalvelut tulee mieleen ja tiedonsaanti on nopeaa” (Mies, 32v)

”Voin maksaa laskuja” (Nainen, 66v)

”Laskunmaksut ja tilisiirrot” (Nainen 47v)

”Nettipankki(Mies, 57v)

Kaikki oppilaat eivät atk-taidoistaan huolimatta ole edelleenkään siirtyneet verkkopankin käyttöön. Suurimmat syyt verkkopankin vieroksumiseen olivat siinä, että jotkut oppilaista eivät kokeneet sitä tarpeelliseksi parin kolmen laskunsa vuoksi. Toinen opetuksessa esille tullut syy verkkopankin ”vieroksuntaan” oli se, että esim. viitenumeroiden ja muiden tietojen kirjoittaminen maksulomakkeeseen vaatii tarkkuutta ja tämä puolestaan ei houkuta. Helpotusta tähän asiaan toisi jokaiseen asiakaskoneen yhteyteen hankittava viivakoodinlukija, mutta toistaiseksi hyvät koodinlukijat maksavat vielä melko paljon. Opetuksessa koekäytettiin muutamien oppilaiden kanssa kynämallista viivakoodin lukijaa. Tämän viivakoodinlukijan käyttö vaati kuitenkin liikaa; kynää piti kuljettaa tietyllä nopeudella (ei liian hitaasti eikä liian nopeasti) ja oikeassa kulmassa koodin yli, jotta lukija tunnisti koodin.

Verkkopankin käytöstä syntyneitä ”oikeita” ongelmia tuli ohjaajan tietoon vain yksi tapaus, joka kirjattiin toiseen väliraporttiin:

”Verkkopankin käytössä ei ole ollut suurempia ongelmia vaikka maksaminen ei aina näytäkään olevan helppoa. Yhdessä tapauksessa asiakas omin päin treenaessaan onnistui maksamaan pienen laskun kolmeen kertaan, joka saatiin sitten palautetuksi takaisin puhelinsoitolla.” (Vaittinen 2004, 9)

Verkkopankin käyttö on oppilaista ollut kuitenkin hyvä juttu eikä käyttäjistä ole kovin moni ilmoittanut palaavansa periteisen maksuautomaatin käyttöön saatikka järjettömän kalliiksi muuttuneeseen pankkitiskipalveluihin. Suurin este verkkopankin käytölle on edelleenkin oppilaiden kotitietokoneiden vähäisyys. Kotitietokoneen puuttuminen selvästi rajoittaa internetin palveluiden käyttöä.

5.4.5 Muut ohjelmat

Skype ja Messenger. Reaaliaikaisuuteen perustuvat Chat tai pikaviestiohjelmat kiinnostivat vain harvoja, mutta heitä sitten sitäkin enemmän. Messengeriä käyttivät mm. ne joilla oli ystäviä tai sukulaisia joiden kanssa ”jutella” reaaliaikaisesti Internetissä. Ymmärrettävää on myös se, että suurin osa oppilaista ei kokenut tarpeelliseksi Messengeriä tai vastaavia ohjelmia (Skype), heillä kun ei ollut ketään, joiden kanssa keskustella Internetin välityksellä.

Taulukkolaskenta. Excel-taulukkolaskentaa opetteli jonkin verran muutama oppilas. Tarpeet olivat lähinnä kuntosalitaulukoiden tekemisiin liittyviä. Pelkästään ohjelmaan tutustuminen oli riittävästi parille oppilaalle, jotka totesivat, etteivät tarvitsisi moista ohjelmaa koskaan.

Kuvankäsittelyohjelmat. Kuvankäsittelyn oppiminen oli yllättävän monella oppilaalla haaveena. Opetukseen ei kuitenkaan päästy juuri pintaa syvemmälle, koska varsinaisia kuvankäsittelyohjelmistoja ei ollut kuin yhdellä koneella. Resursseja ei kuvankäsittelyohjelmaa myöskään ollut riittävästi ja aiheesta kiinnostuneita ohjattiin hakeutumaan kursseille tai vaikkapa oppilaitokseen. Projektin päätyttyä oli tiedossa, että ainakin kaksi henkilöä oli näin tehnyt.

Muutamalla asiakkaalla oli myös oma digitaalikamera ja he tarvitsivat opetusta kuvien siirtämisessä kamerasta tietokoneelle ja edelleen tietokoneella cd-levylle. Heille opetettiin myös kuvan tallennukseen liittyviä muita pikku niksejä.

Tallentamisen opettaminen. Tallentavan Cd-aseman käytössä opetettiin oppilaita tallentamaan cd-levylle tietoa ja erityisesti kuvien tallennuksessa polttavan aseman käytön opettaminen tuli ajankohtaiseksi. Enemmistö oppilaista ei kokenut kuitenkaan levyllä tallentamista tarpeelliseksi.

Perinteiset disketit, jotka itse asiassa ovat jäämässä pois käytöstä, kiinnostivat muutamia oppilaita ja heille myös opetettiin diskettien käyttöä. Oppilaille tuotiin kuitenkin korostuneesti esille muistitikkujen ja cd-levyjen käyttöä vaihtoehtona vanhanaikaisiksi tulleille disketeille.

5.5 Ongelmakohtia taitojen oppimisessa ja opettamisessa

Opetuksessa havaittuja ongelmia on lukematon määrä ja ne vaihtelevat oppilaiden kesken laajasti. Toisilla voi olla useitakin ongelmia oppia tietokoneen käyttöä ja toiset taas oppivat varsin helpon oloisesti. Seuraavassa käsitellään muutamia tyypillisimpiä ongelmia.

Kotitietokoneen puuttuminen. Oman kotikoneen puuttuessa harjoittelu jää varsin vähäiseksi. Killan asiakaskoneillakaan ei voi jatkuvasti istua ja iltaisin ja viikonloppuisin niille ei ole pääsyä. Asiakaskäytössä olevilla yleisökoneilla ei käyttö ole yhtä vapautunutta

Tietokoneen (kotikoneen) hankitaan puolestaan vaikeuttavat laitteiden hinta sekä oleellisesti myös se, että asiakkailla ei ole tukea eikä taas toisaalta varaa koneiden asennukseen eikä ylläpitoon. (Vaittäinen 2004, 11).

Opetuksessa tämän huomasi, kun välillä erehtyi ajattelemaan, että no kaverihan voi siten illalla harjoitellaan kotonaan. Tästä kotona harjoittelemisesta moni kyllä haaveili, mutta totesi tietokoneen hankkimisen mahdottomaksi taloudellista syistä. Monella oli haaveena saada oma tietokone Internetyhteyksineen ja muutamat kyselivät kustannuksista ohjaajalta. Hinnat olivat vielä 2003 laajakaistan osalta suhteellisen korkeat (n.50euroa kk) ja tällaisten summien ilmoittaminen useimmiten ”auttoi” oppilaita luo-

pumaan tietokoneen hankkimisesta. Aika monella oppilaista oli vielä luottohäiriömerkintöjä, jolloin he olisivat joutuneet maksamaan jonkin sorttisen takuumaksun. Eräällä projektissa olleelta pyydettiin takuumaksuna noin 200 euroa siitä hyvästä, että laajakaista olisi avattu. Yhteyttä ei siis avattu tässäkään tapauksessa.

Internet ei avaudu kaikille. Yksi syy on myös mm. internetin käytössä tietty vaikeus ymmärtää internetin rakennetta ja sitä mitä internetsivuilla esitetään; ongelma ei siis aina ole se, että ihmiset eivät osaa käyttää Internetiä tai tietokonetta vaan sitä että asiat eivät ”aukene” heille syystä tai toisesta. Yksi syy varmasti on se mihin liki jokainen on törmännyt: käsitteistöä ei ole luotu mitenkään yksiselitteiseksi eikä kaikkia käsitteitä aina edes yritetä käänntää suomenkielelle. Lisäksi iäkkäillä asiakkaila saattaa heidän kouluttamattomuutensa olla esteenä internetin järkevälle käytölle. Hyvällä syyllä voidaan kysyä pitäisikö kaikkien astua Internetin maailmaan, joka on heille täysin vieras niin kieleltään kuin ajatuksiltaan. (Vaittäinen 2004, 11) Kielitaidottomuus rajoittaa myös internetin käyttöä melkoisen paljon.

Opetuksessa ei voi pakottaa ketään kiinnostumaan. Muutamien oppilaiden kohdalla oli havaittavissa se, että asianomaiset eivät olleet kiinnostuneet tietokoneen käytöstä. Heitä piti kuitenkin opetuksessa jokin toiminto jonka he halusivat oppia kunnolla. Tällaisia olivat sähköposti tai verkkopankin käyttö. Ongelma syntyy siinä, että koneen käyttämiseksi pitää osata vähän muutakin kuin pelkästään sen pankkiohjelman käyttö. Koneen ja ohjelmien avaamiseen liittyvät perustoiminnot on kaikkien koneen käyttäjien kuitenkin aina syytä oppia.

6 TULOSTEN JA TOIMINNAN ARVIOINTIA

Projektin tuloksia ja toimintaa on arvioitu projektin käytännön työn ohella. Arviointityöllä on ollut projektin suunnittelua ohjaava merkitys, mikä on tarkoittanut sitä, että jos jokin opetusmenetelmä ei toimi niin menetelmää muutetaan. Tässä loppuraportissa esitetyllä arvioinnilla on pyritty sekä osoittamaan niitä hyviä käytäntöjä jotka toimivat, että niitä käytäntöjä, jotka eivät toimi.

Arviointia on tehty kaiken materiaalin pohjalta mitä projektissa on kerätty. Tärkeänä lisänä kaiken muun materiaalin lisäksi on loppukyselystä saatu asiakaspalaute.

6.1 Loppukyselyssä esille tulleita asioita

Loppukysely tehtiin raportoinnin loppuvaiheessa. Kyselylomake (*Liite 2*) jaettiin toimipaikkoihin nimiluettelon kera ja toimipaikkojen vastaavat luottamushenkilöt ja ohjaajat hoitivat palautelomakkeen asianomaisille. Muutamia ihmisiin otettiin yhteyttä sähköpostitse ja puhelimitse. Kaikkia oppilaita ei yritettykään tavoittaa vaan pyrittiin ainoastaan saamaan nopeasti vastaukset mahdollisimman monelta.

Yhteensä palautelomake saatiin hankittua *yhteensä 41* eri oppilaalta. Oppilaiden määrään (N=100) suhteutettuna palautetta saatiin siis 41 % oppilaista. Käsien täytetyn lomakkeen palautti siis 37 henkilöä ja kolmelta (3) oppilaalta saatiin sähköpostitse sähköinen vastaus. Sähköistä lomaketta ei lähetetty kaikille, koska tammikuussa 2005 lähetettyyn arviopyyntöön tuli vain muutama vastaus ja siksi ei uskottu sen saavuttavan oppilaita. Lisäksi haluttiin kokeilla puhelinkyselyä ja puhelimitse haastateltiin lomakkeen mukaisesti neljää (4) ihmistä. Puhelinkyselyä ei voitu aikaresurssien puitteissa tehdä suuremmalle joukolle.

Loppukyselylomakkeessa kysyttiin oppilailta monivalintakysymyksin sekä muutammin avoimin kysymyksin arviota heidän osallistumisestaan opetukseen, opetuksen laadusta, tietokonetaidoistaan kyselyhetkellä sekä siitä, mitä he olisivat tehneet atk-taitojensa suhteen jos eivät olisi osallistuneet Nätti-projektin opetukseen. Lisäksi heitä pyydettiin arvioimaan suhdettansa tietokoneisiin ennen ja jälkeen opetuksen sekä tietokoneen käytön hyötyjä. Viimeisessä kysymyksessä (*Lisäksi haluan sanoa:*) annettiin vastaajille vielä mahdollisuus kertoa omin sanoin jotakin asiaan liittyvää.

Monivalintakysymyksissä oli annettu ohje: Voit vastata jokaiseen kohtaan yhden tai useamman rastin ja kirjoittaa joitakin lisätietoja. Ohje oli luettukin koska liki kaikissa papereissa oli ainakin joiden kysymysten kohdalla useampi kuin yksi rastitettu vaihtoehto. Lukijan kannalta tämä on syytä muistaa tulkittaessa tässä työssä loppukyselyyn liittyviä taulukoita ja kuvia.

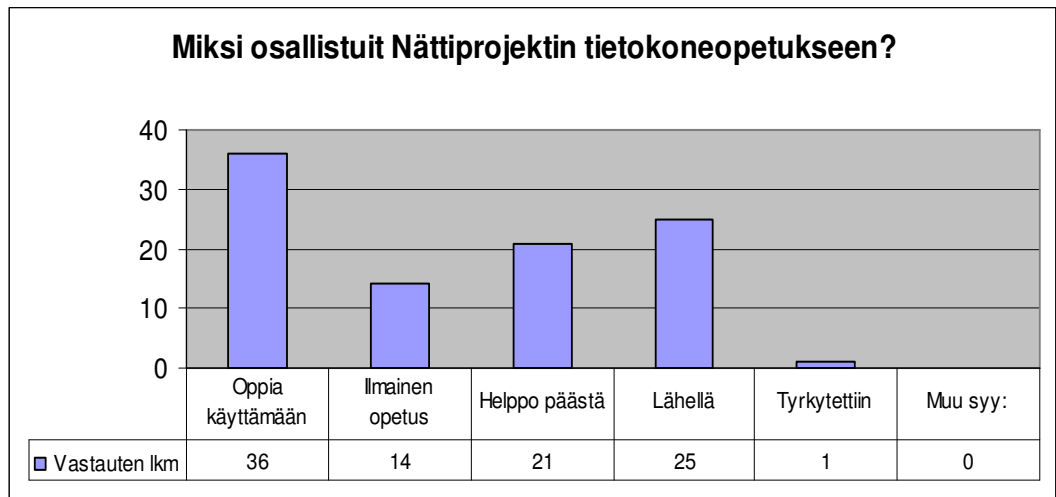
6.1.1 Atk-opetukseen osallistumisen syyt

Miksi osallistuit Nätti-projektin tietokoneopetukseen. Ennalta oli arvioitu, että Nätti-projektin tarjoama ilmainen ja tutussa paikassa annettu opetus, olisi kenties se ainoa atk-opetuksen muoto, johon toimipaikkojen asiakkaat osallistuisivat. Kysymyksellä haluttiin myös selvittää, olisiko oppilaista kuinka moni valmis osallistumaan maksulliseen opetukseen oppiakseen tietokoneen käyttöä.

Pääsyyksi Nätti-projektin opetukseen osallistumiseen paljastui odotettukin asia eli *tärkeimpänä syynä oli halu oppia käyttämään tietokonetta.* 36 vastaaja oli siis sitä mieltä, että he halusivat oppia käyttämään tietokonetta. Selitystä jää kaipaamaan ne 5 oppilasta, jotka eivät ole tätä asiaa rastittaneet. Yksi selitys sille voisi olla se, etteivät kaikki oppilaat ole erottaneet kyllin selkeästi sitä, että mitä tarkoitetaan tietokoneenkäytöllä eli voi olla että jonkun oppilaan tärkein syy on ollut oppia internetin käyttöä. Kuvan 6 taulukossa on eritelty miten asiakkaat kokivat osallistumisensa syyt.

Opetus oli lähellä ja siihen oli helppo päästä. 25 kyselyyn vastanneista oppilaista oli sitä mieltä, että opetuksen osasyynä oli se, että opetus tapahtui lähellä ja 21 oppilasta katsoi, että opetukseen oli helppo päästä. Kaikkiin Nättioppilaisiin (n=100) suhteutettuna tämä tarkoittaa sitä, että noin puolet eli 50 oppilasta on sitä mieltä, että opetuksen tulos syynä oli opetukseen pääsyn helppous ja opetuspaikan läheisyys. Kyselylomakkeen heikkous oli tässä kohdin se, että olisi pitänyt kysyä eri vaihtoehtoja erikseen, jolloin olisi varmuudella voitu sanoa, kuinka moni koki opetuksen läheisyyden esimer-

kiksi tärkeäksi syyksi opetukseen osallistumiseensa. Nyt saattoi osa oppilaista ajatella, että riitti kun syyksi mainitsi tärkeimmät. On kuitenkin muistettava, että liki kaikilla oli useampi kuin yksi syy rastitettuna kyseisessä kohdassa. *Kuvan 5* esittämässä kaaviossa, on esitetty vastausten jakautuminen graafisesti.

Kuva 5: Loppukyselyn vastausten jakautuminen kysymyksessä: Miksi osallistuit Nättiprojektin tietokoneopetukseen

Ilmainen opetus. Ilmaista opetusta piti osasyynä osallistumiseensa noin joka kolmas vastaajista. Kysymyksessä haettiin myös vastausta siihen kokiko joku oppilaista, että opetusta olisi oikein ”tyrkytetty” hänelle ja itse asiassa yksi vastaajista oli näin kokenutkin. Ohjaajan arvion mukaan useita ihmisiä houkuteltiin mukaan opetukseen, koska esim. yhdyskuntatupien asiakkaissa oli paljon sellaisia, jotka mitä ilmeisimmin eivät itse uskaltaneet kysyä ja aristelivat ottaa asiaa edes puheeksi. Ketään ei kuitenkaan pakotettu tai painostettu opetukseen.

Niiden kohdalla, jotka olivat kielteisiä opetuksen suhteen, ei tehty oikeastaan mitään vaan annettiin heille aikaa. Useimmiten toimittiin sanomalla: ”*Jos mielesi muuttuu niin ehtii sitä myöhemminkin*” tai ”*Voidaan me katsella myöhemmin vaikka syksyllä*”. Tällainen ote näytti myös joiden kohdalla purevan eli opetus aloitettiin sitten myöhemmin. Muutamien asiakkaiden kohdalla eivät kuitenkaan auttaneet kauniit sanat ja houkuttelu vaan he pitivät oman päänsä eivätkä osallistuneet opetukseen.

6.1.2 Oppilaiden arvioita opetuksesta

Atk-opetustyössä, kuten opetustyössä muutoinkin, on erityisesti ohjaajan/ohjaajien kannalta kiinnostavaa tietää miten oppilaat ovat opetuksen laatua arvioineet. Loppukyselyssä kysyttiin *Millaista opetus oli mielestäsi?* Vastaukset olivat poikkeuksetta *Erinomaista* tai *Hyvää*, mikä tuntui ohjaajasta mukavalta. Lomakkeen viimeisessä kohdassa tuli esille selkeämpiä arvioita opettajista ja opetuksesta. Ainoastaan yksi asiakas toi kyselyssä esille tyytymättömyytensä erään kouluttajan käyttäytymisen suhteen. Samaisen opettajana toimineen henkilön opetukseen tämä tyytymättömyytensä esille tuonut oppilas oli kuitenkin ollut tyytyväinen. Samainen opettajana toiminut henkilö sai myös toisaalta (projektiohjaajalle kerrottiin) hieman negatiivista palautetta, mutta myös positiivista palautetta. Projektiohjaajan näkökulmasta katsottuna tällaiset pikkukonfliktit jäivät pariin kertaan ja johtuivat ristiriitaisista näkemyksistä. Opetuksen peruutuksia ei jouduttu tällaisista ”henkilökemiaan” liittyvistä syistä tekemään kuin yhden ainoan kerran koko projektin aikana.

Projektiohjaajan henkilökohtaisesti saama palaute oli hyvin myönteistä ja koska sitä sai kuulla suoraan ja sivulta opetustyötä tehdessään auttoi se osaltaan jaksamaan, joskus hieman väsyttävässäkin työssä.

”Minulla on ollut ja on mukava opettaja” (Nainen 47v)

Yleisesti ottaen palaute, mitä opettajina toimineista henkilöistä annettiin, oli kiitellävää ja ylistävää. Opetustavasta saatu palaute vahvisti oppilaiden opettamista heidän omaan tahtiinsa:

”Opetus oli juuri minulle sopivan hidastempoista, koska oppimiskykyäni ei ole enää paras mahdollinen” (Mies 60v)

Opetuksessa edettiin mieluummin liian hitaasti kuin nopeasti. Joskus saattoi, joku kyllä sanoakin, että *”Voitaisikos mennä uuteen asiaan”*. Opetustahdin hitaus johtui monesti siitä, että oppilaat eivät juurikaan harjoitelleen omalla ajallaan koneenkäyttöä. Poikkeuksiakin oli. Yksi oppilas harjoitteli samana tai seuraavan päivänä kaikki samat asiat, mitä edellisessä opetuksessa oli käyty. Tämä oppilas saavutti hyvät taidot tietokoneen käytössä (tekstinkäsittely ja Internet) oltuaan opetuksessa noin 12 tuntia.

Jotkut oppilaat keskeyttivät omat atk-opinnot useimmiten henkilökohtaisista syistä ja ainakaan allekirjoittaneen tietoon ei olisi tullut em. yhtä tapausta lukuun ottamatta, että opettajan tyyli olisi ollut syynä keskeyttämiseen.

”Opetuksessa ei mitään vikaa. Omat esteet (sairaudet) lopetti lopunkin innon. (Nainen 58v)”

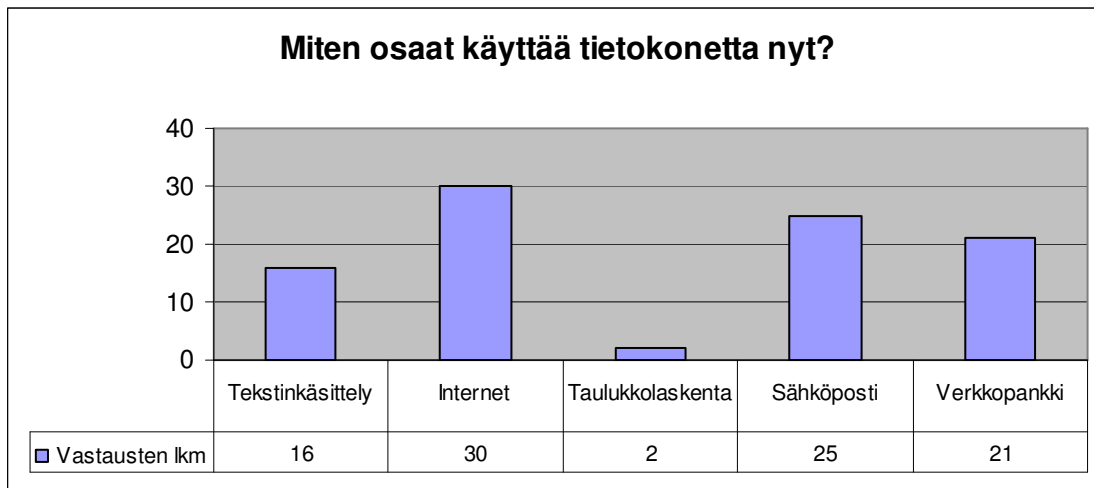
Muutamit oppilaat (ainakin 3 henkilöä) muuttivat toiselle paikkakunnalle jolloin opetus loppui olosuhteiden pakosta. Yksi oppilaista lopetti oppitunnit kolmannella kerralla todeten osaavansa riittävästi. Ohjaajan näkökulmasta hän ei osannut muuta kuin siirtyä tietylle internetsivulle ja tulostaa kaikki. Tässä tapauksessa oli mitä ilmeisimmin kyse päihdekäytöstä syntyneestä keskittymiskyvyn puutteesta ja malttamattomuudesta. Malttamattomia oppilaita oli useita.

6.1.3 Oppilaiden taidot projektin päätyttyä

Opetustyössä havaittiin, että oppilaista osa jätti tietokoneen käytön varsin nopeasti opetusten päätyttyä. Tämä ei ollut opetuksen tarkoitus vaan enneminkin kannustaa oppilaita jatkamaan tietokoneenkäyttöä opetuksen päätyttyä Loppukyselyssä tätä asiaa haluttiin kuitenkin selvittää kysymyksellä, *”Miten osaat käyttää tietokonetta nyt?”* Kysymyksellä haluttiin saada selville, miten oppilaat kokivat osaavansa käyttää tietokonetta opetuksessa oltuaan ja jonkin aikaa opetuksen päätyttyä. Kysymyksen kohdalla on muistettava se, että jotkut oppilaista osasivat käyttää tietokonetta jo ennen opetukseen osallistumisestaan. Palautteen antaneista 41 oppilaasta oli projektiohjaajan laskelmien mukaan *ensikertalaisia koneenkäyttäjinä ainakin 31 henkilöä.*

Kymmenkunta oppilasta siis omasi jonkinlaiset tietokonetaidot tullessaan opetukseen. Hyvillä taidoilla varustettuja ei kuitenkaan opetukseen tullut kuin noin 3 henkilöä ja he eivät ole mukana lomakkeen palauttaneiden joukossa.

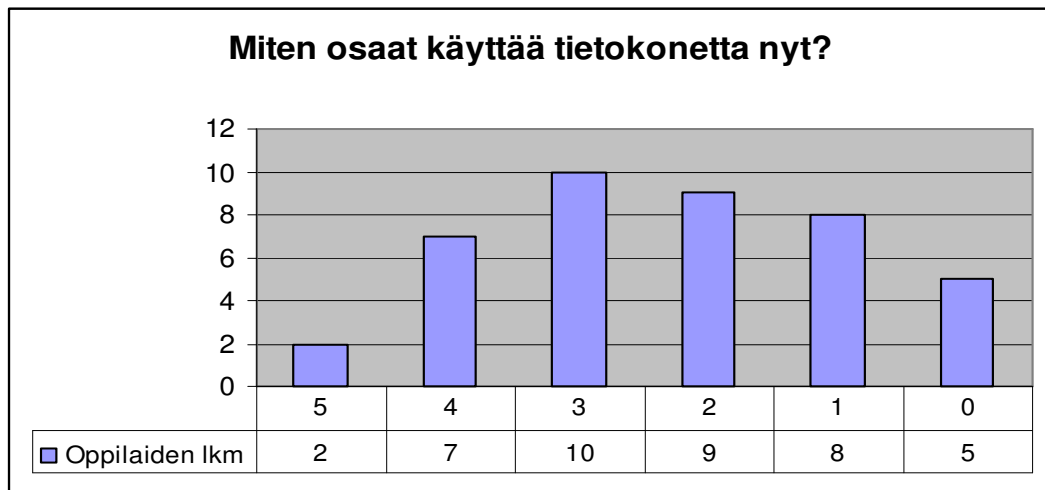
Loppukyselyssä ei kysytty osaatko käyttää konetta hyvin vai huonosti (kysymyksen muoto olisi siis voinut olla: Mitä ohjelmia osaat käyttää) vaan haluttiin selvittää mitä ohjelmia oppilaat katsoivat osaavansa käyttää (Kuva 4).

Kuva 6: Loppukyselyn *Miten osaat käyttää tietokonetta nyt?* -kysymyksen vastausten jakautuminen (n=41)

Vastausten jakautuma ei hämmästyttänyt. Taulukkolaskentaa ei juuri opetettuakaan, joten vain kaksi (2) henkilöä ilmoitti osaavansa käyttää sitä. Toiseksi vähiten osaajia löytyi tekstinkäsittelyyn, mutta kuitenkin vajaa kolmannes. Internetiin liittyvät asiat hallittiin parhaiten. Internetiä osasi mielestään käyttää 30, sähköpostia 25 sekä verkkopankkia 21 vastanneista.

Vastausten perusteella voitiin myös tarkastella kokonaisuutta eli kuinka montaa ohjelmaa (nettipankista, internetistä ja sähköpostista puhutaan ohjelmina) kukin oppilas osasi mielestään käyttää. Vastauksissa oli pientä ristiriitaisuutta; miten ihminen osaa käyttää sähköpostia, muttei internetiä. Toisaalta asia on oppilait tunteiden ymmärrettävä; oppilaat saattoivat oppia jonkin toiminnon, mutta eivät sitten sen enempää. Siirtyminen Tampereen kaupungin sivuille onnistui, mutta ei muualle. Internet-selaimen aloitussivulta osattiin liikkua, mutta jos aloitussivu oli erilainen kuin mihin asianomainen oli tottunut, syntyi heti ongelmia. Kuvassa 5 on tarkasteltu eri asiakkaiden hallitsemien ohjelmien määrää.

Kuva 7: Miten osaat käyttää tietokonetta nyt? Kuinka monta ohjelmaa kukin oppilas ilmoitti osaavansa käyttää (n=41)

Asiakkaiden rehellisyydestä vastauksissa kertoo se, että viisi (5) oppilasta ilmoitti, ettei osaa käyttää yhtään kysymyksessä esitettyä ohjelmaa/asiaa. Lähemmin tarkasteltuna nuo 5 ovat olleet kohtalaisesti mukana opetuksessa, mutta kukin tavallaan keskeyttänyt opinnot. Käytännössä ainakin kaksi heistä osaa pelata pasianssia. Eräs heistä myös totesi vastauksessaan:

”Tietokone on hyvä juttu, mutta ei mun päätäni varten. Muisti kun on semmonen kun on” (Nainen, ikä ei tiedossa)

Näistäkin, jotka eivät osanneet käyttää ohjelmia, kaksi ilmoitti osaavansa avata ja sulkea koneen.

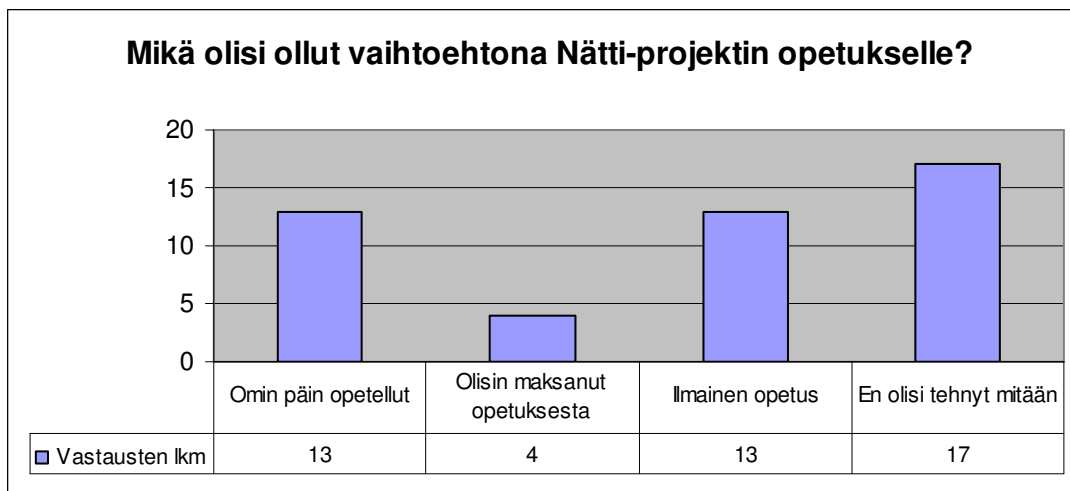
Viittä ohjelmaa ilmoitti hallitsevansa kaksi oppilasta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että he osaavat jotenkin käyttää niitä. Internet, sähköposti ja verkkopankki olivat yleisesti ottaen ne asiat, mitä tietokoneella opittiin hyvin. Tekstinkäsittelyssäkin jotkut oppivat hyviksi. Muista ohjelmista oli vastauslomakkeissa mainittu mm. Messenger sekä pasianssi.

6.1.4 Vaihtoehto Nätti-projektin opetukselle?

Nätti-projektin opetuksen tarpeellisuutta haluttiin mitata kysymällä miten oppilaat olisivat toimineet, jolleivät olisi saaneet opetusta Nätti-projektissa. *”Jos en olisi saanut opetusta ilmaiseksi nätti-projektissa olisin todennäköisesti...”*-kysymyksellä toivottiin

saatavan tietoa siitä, olisiko oppilaat hakeneet oppia muualta, olisiko atk-asiat unohdettu vai miten oppilaat olisivat toimineet atk-taitojensa suhteen.

Esiolotuksena jo projektin suunnittelussa oli nimittäin ajateltu, että nämä projektin kohderyhmään kuuluvat asiakkaat jäisivät tietoyhteiskunnan ja tietokoneopetuksen ulkopuolelle, mikäli opetusta ei tarjottaisi heille veloitusetta.

Kuva 6. Kysymyksen: ”Jos en olisi saanut opetusta ilmaiseksi nättiProjektissa olisin todennäköisesti...”-vastausten jakautuminen

Maksulliseen opetukseen olisi todennäköisesti hakeutunut neljä (4)vastaajista. *Kaikkien oppilaitten (N=100) keskuudessa luku samassa suhteessa laskettuna olisi noin 10 eli 10 % NättiProjektin oppilaista olisi hakeutunut maksulliseen opetukseen.* Näin ajateltuna ilmainen opetus oli ehdottoman tärkeää kohderyhmän mukaan saamisessa tietokoneopetukseen. Kuitenkin ilmaisen opetuksen perässä olisi ollut kaikista oppilaista noin 30 %, koska kyselyssä ilmaisen opetuksen ilmoitti 13 oppilasta vaihtoehtokseen. Myös omin päin olisi saattanut tietokonetaitoja hankkia itselleen 30 % oppilaista. Huomionarvoista kohderyhmän saamisessa mukaan tietokonetaitojen oppimiseen on vastaajien joukossa suurimman suosion saanut vaihtoehto:

”En olisi tehnyt yhtään mitään asian suhteen: olisin unohtanut kokonaan tietokoneasiat.

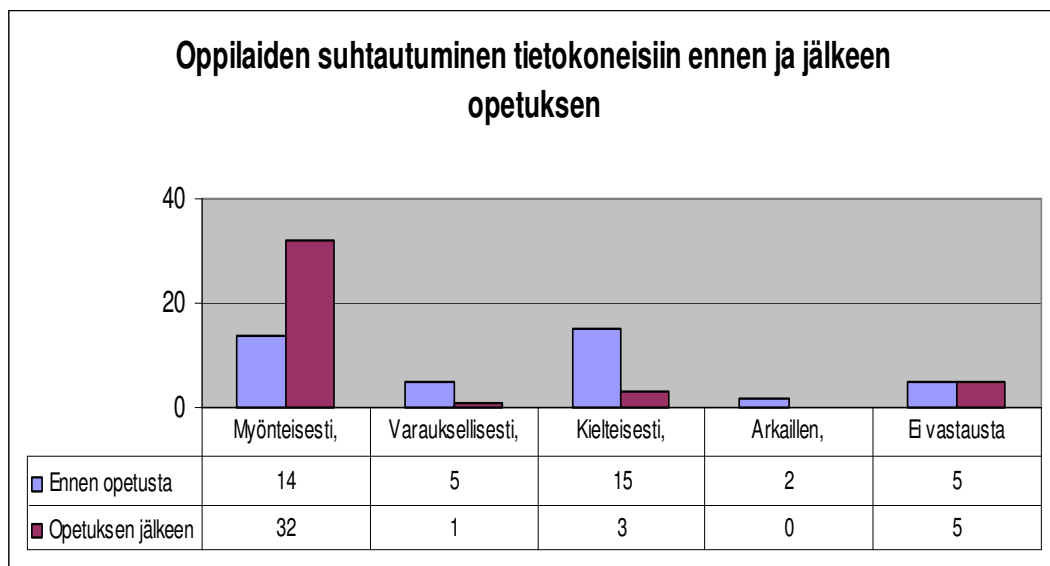
Tammikuussa -05 sähköpostikyselyn oikeastaan ainoassa vastauksessa sanottiin melko ytimekkäästi asiaan liittyen:

”En nyt ala tässä kovin pitkään runoilla, mutta sanon kaikessa lyhykäisyydessä, että ilman nyt päättyvää ”nättiä” tutustuminen tietokoneeseen ja sen käytön oppimiseen olisi todennäköisesti jäänyt kohdallani toteutumatta.”

Loppukyselyn vastaajista 17 eli 49 % ei olisi tehnyt mitään. Jos kyselyn tulos yleistetään koskemaan kaikkia oppilaita, voidaan todeta, että 49 oppilasta olisi unohtanut kokonaan tietokoneasiat. Liki puolet oppilaista olisi jättäytynyt pois opetuksesta ja jääneet paitsi opetusta, osa varmasti koko loppuiäkseen.

6.1.5 Asenteet muuttuivat myönteiseen suuntaan

Projektissa ajateltiin, että toiminnalla voitaisiin vaikuttaa kielteisiin asenteisiin tietokoneiden suhteen ja siinä se onnistuikin kiitettävästi. Voidaan siis todeta, että projektin alkaessa kaikkein kielteisimmän asiaan suhtautuneetkin ovat uskaltaneet mukaan oppimaan tietokonetaitoja. Tätä voisi pitää suurena voittona, koska alkutaipaleella negatiivisten asenteiden esiintyminen tuntui jopa hankaloittavan joiden asiakkaiden opetukseen tuloa. Ohjaaja havaitsi, että toimipaikkojen äänekkäät tietokoneiden vastustajat saattoivat saada myös muita mukaansa. Projektin päätyttyä voitiin kuin todeta, että soraaäänet olivat loppuneet ja pahimmat tietokoneiden vastustajat pitävät koneita hyödyllisinä.

Kuva 8: Loppukyselyn avoimien kysymysten perusteella luokiteltu oppilaiden suhtautumistapa tietokoneisiin ennen ja jälkeen opetuksen.

6.2 Ohjaajan arvio opetustyöstä

Opetustyön tekeminen oli ohjaaja Vaittisen mielestä mukavaa työtä, jossa oli riittävästi vaihtelua. Erilaiset oppilaat henkilökohtaisessa ohjauksessa toivat opetukseen syvyyttä, mikä puolestaan antoi valmiuksia kohdata mitä kummallisimpia ongelmia. Kesken opetustunnin on oppilas lähtenyt hakemaan silmälasia tai mahdollisesti ilmoittanut, että ”..ai niin mun täytyy lähteä asioille 10 minuutin päästä.” Onneksi ohjaajalla on ollut aina paljon tekemättömiä töitä, joten joissakin tapauksissa opetuksen peruuntuminen on ollut hyvä juttu. Toistuvien opetustuntien peruuntuminen oli puolestaan turhauttavaa.

Projektin alkuvaiheessa oli ohjaajalla monenlaisia pelkoja opetuksen onnistumisesta, mutta ne pelot haihtuivat opetustyön alun jälkeen nopeasti. Päihdeongelmaisten opetus sujui hyvin, eikä tällaisen erityisryhmän opettaminen tuottanut sanottavia vaikeuksia. Päihdekäytön vuoksi opetustyö keskeytyi vain muutaman henkilön kohdalla, mikä osaltaan toi luottamusta opetustyön merkitykseen. Välillä saattoi tuntua siltäkin, että opetus saattoi jopa edesauttaa päihdekäytön vähentämistä. Killassa toimivat työtoverit myös kannustivat ja muistuttivat alituisen että atk-opetus on tärkeää asiakkaille. Ohjaaja huomasi toki tämän itsekkin. Asiakkailta saatu palaute oli kuitenkin tärkein kannustus vaikka palaute ei aina ollut myönteistäkään.

”Ohjaaja oli ehtinyt juuri ja juuri tutustua MS Office Xp ominaisuuksiin ja oppilas halusi liittää kuvan asiakirjaan. Siinä meni ohjaajallekin hetkeksi sormisuuheen kun kuva liittämisen ei mennytkään vanhan mallin mukaan ja oppilas varsin nopeasti totesi: Olisikohan sun syytä opetella itse ensin käyttämään näitä ja sitten vasta opettaisit muita.”(Nättipäiväkirjasta 2002)

Ohjaaja tuli kuitenkin hyvin toimeen oppilaiden kanssa. Ristiriitatilanteita toki tuli, mutta ristiriidat saatiin selvitettyä. Opetuksessa joutui ensisijaisesti ottamaan huomioon oppilaiden yksilölliset ominaisuudet, tarpeet ja voimavarat. Suunnittelua ei kuitenkaan tehty paperilla vaan opetustilanteessa toimintatapoja ja opetuksen sisältöä pyrittiin muuttamaan tilanteen vaatimalla tavalla.

Tärkeäksi asiaksi nousi opetustilanteissa se, että opetus ei tapahtunut *opettaja-oppilas* asetelmassa vaan ennemmin *ohjaaja-ohjattava*-suhteessa. Käytännössä parhaimmillaan opetus muodostui ikään kuin *kaveri-kaveri*-suhteeksi, jossa asioita käytiin läpi varsin maanläheisesti, konkreettisesti virheitä tehden ja virheistä oppimalla.

Opetuksesta totesi ohjaaja toisessa väliraportissa:

”Opetuksenonnistuminen riippuu tietty monista eri asioista, mutta yksi tärkeä seikka on se, että tunnint eivät saa olla liian vakavia vaan huumorin kautta asiat

saattavat jäädä paremmin muistiin ja tietty ”hauskuus” tunneilla pitää yllä myönteistä asennetta opittavaan kohteeseen.” (Vaittinen 2004, 10)

Oppilaat vaikuttivat varsin tyytyväisiltä opetustapaan, jossa ei liian vakavasti lähestytty tietokoneita ja niiden käyttöä. Ohjaajan kielenkäyttö oli normaalia puhetyyliä, eikä tietokonetermistöä pyritty opettamaan tarkasti vaan ymmärrettävästi.

Projektiin työllistetyt henkilöt toimivat myös jossain määrin opetustehtävissä. Opettamiseen liittyen kommentoi yksi opetustehtävissäkin ollut:

”Opettaminen on ollut vain alkeita joten ei kovin usein ole mennyt sormi suuhun. Hieman kärsivällisyys on ollut koetuksella joutuessa kertaamaan samoja asioita samojen oppilaiden kanssa. Opetuksessa on oppinut joitain asioita tietokoneen käytöstä myös itsekkin. Opetuksessa ei ole ollut oikeastaan mitään mainittavaa hankaluutta henkilötasolla.”(Jari)

6.3 Opetukseen osallistui 100 asiakasta

Projektin alkaessa ei osattu juurikaan arvioida sitä, miten paljon oppilaita opetukseen tulisi kolmen toimintavuoden aikana. Alkuperäisenä tavoitteena oli opettaa ainakin 20 oppilasta/ vuosi. Toimipaikkojen asiakaskunnassa tiedettiin olevan vaihtuvuutta, mikä lisäisi opetukseen tulijoiden määrää.

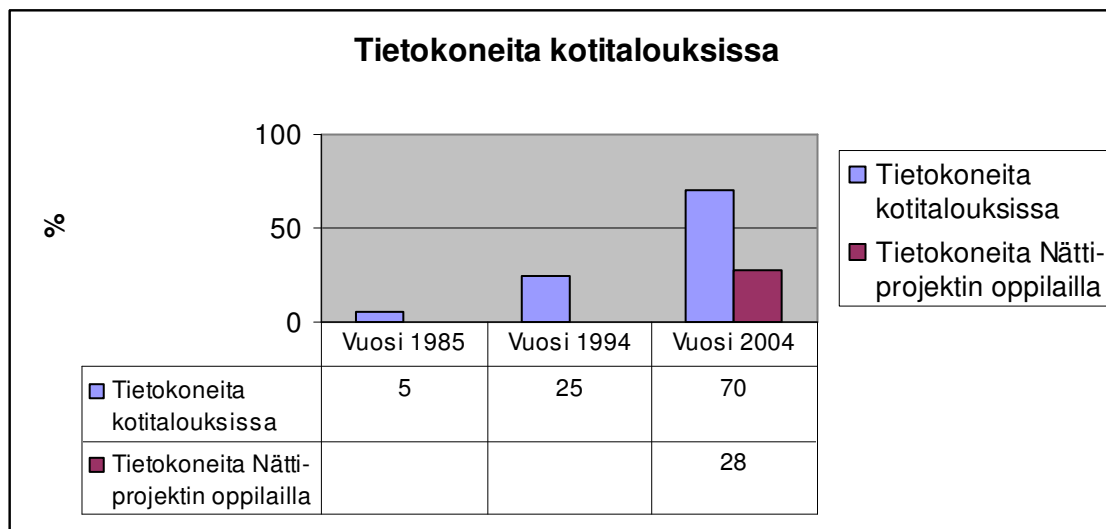
Vuoden 2002 kesällä tilanne tuntui huolestuttavalta siinä mielessä, että opetukseen joutui jonottamaan. Yksilöopetuksena suoritettava opetus vei aikaa suhteellisen paljon yhtä oppilasta kohden, mutta toisaalta muutamien pienryhmäopetusten perusteella ryhmäopetuksessa opetuksen laatu heikkeni. Yksinkertainen syy yksilöopetukseen oli myös se, että toimipaikoissa oli opetustarkoitukseen varattu yksi kone (useimmiten toimipaikan ainut kone) ja opetustilaan ei toista konetta olisi mahtunutkaan.

6.4 Oppilaiden kotitietokoneet

Projektissa mukana olleet oppilaista kolmellatoista (14) oli kotitietokone opetukseen tullessaan. Opetuksen aikana tai sen jälkeen on kuitenkin hankkinut tietokoneen kym-

menen (10) eri henkilöä. Näistä ainakin 6 henkilön kohdalla projektin työntekijät ovat olleet avustamassa jos ei koneen hankinnassa niin ainakin sen asennuksessa. Ohjaaja oli mukana kahden oppilaan ostaessa tietokonetta. Koneen hankinnasta haaveilee ainakin 4 henkilöä. Jos Suutalan tukikodin (asumisaikaa ei ole rajattu) tietokoneen käyttäjät lasketaan mukaan on kotitietokoneen omistajia yhteensä 28 oppilaista.

1990-luvun alussa kotitietokoneiden määrä alkoi myös kasvaa. *1985 kotitietokone oli noin 5 % kotitalouksista ja vuonna -94 vastaava luku oli 25 %.*(Tilastokeskus 5.10.1995). Pirkanmaata koskevassa tietoyhteiskuntatutkimuksessaan tuovat esille, että Pirkanmaalla olisi vuonna 2004 ollut kotitietokone noin 71 % talouksista (Tommi Inkinen & Päivi Kuru 2004, 17). Vertailun vuoksi on hyvä ottaa esille se, että Nätti-projektin opetuksessa olleiden keskuudessa kotitietokoneita on noin 28:lla eli prosentuaalisesti se tarkoittaa 28 % oppilaista. (Hyviä ja uusia koneita näistä on tietävästi ainakin kaksi kappaletta). Esitettyjen tietojen perusteella voidaan koostaa seuraavanlainen kaavio:

Kuva 9: Tietokoneiden % -määrä kotitalouksista -85, -94 ja -04 sekä Nätti-projektin oppilailla vuonna 2004.

Edellä olevassa kaaviossa (Kuva 9) tiedot perustuvat kolmeen lähteeseen: Tilastokeskuksen tietoihin vuosilta -85 ja -94. Vuoden -04 tiedot perustuvat puolestaan Pirkanmaalla tehtyyn tutkimukseen sekä Nätti-projektin tilastoihin.

Kuitenkin, kun alkuperäisissä Raylle jätetyissä paperissa oli mainittu: *Yhdyskuntatyön alueilla vain 0,8 prosentilla kotitalouksista on tietokonelaitteet kotona* niin projektin päättyessä luku on hieman kasvanut ja noin 2,5 %. Tosiasia on siis, että tietyt ihmisryhmät ovat vääjäämättömästi jääneet kehityksen jalkoihin. Tämä

6.5 Projektin vaikuttavuudesta

6.5.1 Oppilaat oppivat käyttämään tietokonetta

Projektin oppilaiden osallistuminen opetukseen sekä tietokoneen käytön oppiminen osoittivat, että opetustyö ei ollut turhaa ja sille oli kysyntää. Käytännön havaintojen kautta saattoi kuitenkin saada toisenlaisenkin kuvan projektin vaikuttavuudesta. Oli nimittäin melko selvää, että tietty osa oppilaista ei jatkanut tietokoneenkäyttöä juurikaan opetuksen päätyttyä. Projektissa kerätystä oppilaspalautteesta voidaan kuitenkin vakuuttua siitä, että opetus on ollut tärkeää ja sitä on myös arvostettu.

”Olen mielestäni oppinut sen mitä minun jokapäiväisessä elämässäni tarvitsekin ja jos vastaisuudessa ongelmia ilmenee, kysyä voinee sinulta. joten huomattavan paljon kiitoksia tähänastisesta arvokkaasta opetuksesta ja muustakin tuesta” (Miespuolinen oppilas)

Projektin lähtökohtana oli opettaa tietokoneenkäyttöä asiakkaille ja tässä mielessä projektin onnistui. Oppilaat oppivat ja jopa kaikista epätodennäköisimmät asiakkaat omaksuivat atk-laitteiden käytön.

Taustaryhmän kokouksessa Erkki Ranta A-klinikkatoimesta otti esille lähikehityksen vyöhykkeen -käsitteen keskusteltaessa oppimishalukkuudesta ja siitä, miten se ”tarttuu” kavereihin. Käytännössä tämä onkin varmasti toteutunut siten, että kun yksi sai opetusta, niin mukaan lähti toisia asiakkaita ajatuksella ”Minulle kanssa”. Kynnys mennä koneelle on madaltunut eikä koneita katsota enää siten, kuin ne olisivat kummajaisia.

6.5.2 Tietokone vaihtoehtona päiheteille

Ajatus, että tietokoneen käytön kautta ihminen voisi löytää mielekäästä tekemistä päiheteidenkäytön sijaan, sai vahvistusta oppilailta saadussa palautteessa. Opetustyön saatikka projektin tavoitteisiin ei luettu päihdekäytön vähentymistä tietokonetaitojen

oppimisen kautta. Tällaisia havaintoja kuitenkin projektin oppilaista tehtiin. Yksi oppilaista kirjoitti arviossaan projektin antamasta opetuksesta vuonna 2003 seuraavasti:

”Raittiuden opettelussa on tärkeää löytää mielenkiintoista tekemistä vapaa-ajalle, mikä aikaisemmin kului pubin tiskillä. Täydellinen elämän muutos on vaikeaa, mutta se on ainoa tie. Tämä harrastus on auttanut minua paljon siksin, että netistä olen saanut paljon tietoa. Hoidan pankkiasiani netin kautta vaivattomasti. Maksaahan nettiyhteys jonkin verran, mutta hyvin vähän verrattuna entisiin kapakkalaskuihin.” (Miesoppilas vuonna 2003).

Tupaohjaajat esittivät myös joitakin arvioita siitä, että päihdeiden käyttö olisi tiettyjen oppilaiden kohdalla vähentynyt. Todellisuus voi tietysti olla toinen ja jotta voitaisiin vetää selkeitä johtopäätöksiä tietokoneen merkityksestä päihdekäyttöön, olisi asiasta tehtävä tutkimus, joka lienee aika hankala toteuttaa.

Ilman tutkimusta voidaan kuitenkin sanoa, että tietokoneenkäyttö voi tuoda ihmisen elämään jotakin uutta ja jotakin mielekästä tekemistä, mikä sinänsä on jo suuri asia.

6.5.3 Miten tietoyhteiskunnasta syrjäytymistä saatiin ehkäistyä?

Käytännössä on syytä tarkastella erityisesti yhdyskuntatupien asukkaita, kun pohditaan projektin merkitystä tietoyhteiskunnasta syrjäytymisen ehkäisyssä. Näin siitä syystä, että alueiden ihmiset ovat pääasiassa huonosti toimeentulevia, moniongelmaisia ja vanhuksia.

Yhdyskuntatupien asiakkaista opetusta sai noin 41 henkilöä, joka on noin 10 % tupa-alueiden asukkaista (noin 400). Tässä mielessä projekti ei ole tavoittanut kuin pienen osan niistä yhdyskuntatupa-alueiden ihmisistä, joilla on todella suuri riski jäädä täysin pois tietoyhteiskuntakehityksestä. Tämänkaltaisella projektilla, vaikka kaikki resurssit olisi kohdistettu tupa-alueille, ei parhaimmassa tapauksessa olisi voitu tavoittaa kuin noin 20 % alueiden asukkaista. Projektin vaikuttavuutta arvioitaessa on siis todettava, että vaikutusta on ollut, mutta se on kuitenkin koskenut vain pientä osaa alueiden asukkaista.

Projekti oli tietysti mielessä kokeiluprojekti ja osoitti, että ihmisillä on kiinnostusta tietokoneen käyttöön. Ratkaisuksi ei tämänkaltaisesta projektista kuitenkaan ole projektissa olleilla resursseilla. Tässä yhteydessä on aiheellista palata luvussa 2 esille tuotuun

Opetusministeriön vuonna 1999 julkistamaan koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiaan vuosille 2002-2004:

”Vaarana on, että tekniikka syrjäyttää sellaisia väestöryhmiä, joilla on muita heikommat edellytykset omaksua uutta tekniikkaa ja vastata tietoyhteiskunnan osaamiselle asettamiin kasvaneisiin vaatimuksiin. Erityisen alttiina syrjäytymiselle ovat ikääntyvä työväestö, vanhukset, vammaiset, oppimisvaikeuksista kärsivät, työttömät ja syrjäseutujen asukkaat.” (Opetusministeriö, 1999).

Opetusministeriön tietostrategiassa puhutaan syrjäytymisvaarasta, mutta käytännössä ei ole mielekästä puhua vaarasta vaan todellisesta tilanteesta eli osa ihmisistä on jäänyt täysin syrjään uudesta tekniikasta ja tietoyhteiskuntataidoista. Vaikka kohderyhmälläkin on liki kaikilla jo ”kännykkä” niin siitä huolimatta on kohderyhmän kaltaisten ihmisten huomioiminen tietoyhteiskuntakehityksessä ehdottoman välttämätöntä, jotta tasa-arvo toteutuisi edes jossain määrin yhteiskunnassamme.

Kotitietokoneiden puute estää tiettyjä kansalaisia käyttämästä täysipainoisesti tietoyhteiskunnan palveluita. Projektin aikana muutamat sen oppilaat saivat hankittua tietokoneen itselleen. Projektin tavoitteiden kannalta olennaista oli kuitenkin saada jokaiseen Tampereen A-killan toimipaikkaan toimiva asiakastietokone niiden ihmisten käyttöön, joilla ei omaan kotitietokoneeseen ole varaa. Tällaisten ylläpidettyjen asiakastietokoneiden käyttömahdollisuus luo ainakin jonkinlaiset puitteet tietoyhteiskunnan kehityksessä mukana pysymiseen. Kotitietokoneiden kohdalla ei nimittäin aina ole kysymys pelkästään niiden hankinnasta vaan niiden ylläpitäminen vaatii yleensä pitkäaikaista kokemusta koneista tai tuttavien ja sukulaisten toistuvaa apua. Projekti toi esille sen tosiasian, että kaikilla ihmisillä ei tätä tietoteknistä tukiverkkoa ole ja silloin kyseisen projektin kaltaisista toiminnoista apua antavat sijaissukulaiset eli projektityöntekijät ovat edellytyksenä koneiden toimivuuden varmistamiseksi.

7 LOPUKSI

Tampereen A-kilta ry toteutti kolmivuotisen projektin, jossa osa tavoitteista saavutettiin ja osa ei. Projektiohjaajana toimiessani havaitsin, että tärkeintä ei ollut projekti vaan ne ihmiset, jotka projektin toimintaan osallistuivat. Tärkeä havainto on ollut myös se, että kaikkein syrjäytyneimpiä ihmisiä projekti ei ole tavoittanut. Projektin loppuraportin hengessä toivon, että uusia toimenpiteitä aloitetaan syrjäytyneiden huomioimiseksi niin hyvinvointivaltion kuin tietoyhteiskunnankin nimissä. Jokaiselle kansalaiselle pitää antaa mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa ja mikäli tietotekniikka on ainut tie, pitää sen käyttämiseen antaa valmiudet samalla tavalla kuin aikoinaan luku- ja kirjoitustaidon osalta.

Kaikkia ei todennäköisesti saada mukaan tietoyhteiskuntaan syystä tai toisesta, mutta ei näitä ihmisiä ei pidä tästä rangaista? Vastahakoisuus käyttää tietokoneita ei ole pelkästään tahdon asia vaan uskalletusti voidaan väittää sen johtuvan ensisijaisesti yhteiskunnasta syrjäytymisestä. Näin olisikin parempi miettiä miten syrjäytynyt ihminen saadaan ensin takaisin mukaan yhteiskuntaan ja vasta toiseksi opetetaan hänet käyttämään tietokoneita. Tämän asian suhteen ”sivistystä” tulisi pohtia tarkemmin.

Joka tapauksessa pohdinnat niin oppilaiden ja muiden projektin toiminnan tuntevien ihmisten kanssa ovat osoittaneet, että tämän kaltaista atk-opetustyötä tarvitaan edelleenkin. Opetustoimintaa jatketaan ja kehitetään Tampereen A-killassa vielä vuoden 2005 loppuun asti osittain eTampereen koulutusavustuksen turvin. Tulevaisuuden hämärään jää kuitenkin vuoden 2006 jälkeinen aika..

Ilman Ray:n rahoitusta ei asiakastietokoneita olisi saatu jokaiseen toimipaikkaan ja jos olisi saatukin, niin niiden ylläpito olisi ollut yhdistyksen resursseilla mahdotonta. Asiakastietokoneet ovat olleet kuitenkin tehokkaassa käytössä ja toimineet monien ihmisten ”kotitietokoneina”. Tulevaisuudessa tällaisten asiakastietokoneiden käyttömahdollisuutta tulisi kuitenkin yhteiskunnassamme lisätä ja mahdollistaa niiden käyttö kaikkina viikonpäivinä ja vuorokaudenaikoina. Näin erityisesti silloin mikäli tällaisten asiakastietokoneiden ajatellaan toimivan tietoyhteiskunnan palveluiden käytön mahdollistajina niille, joilla ei omaan koneeseen ole vaikkapa varaa.

Erialaisten julkistettujen strategioiden perusteella on toivottavaa, että viranomaiset päätöksiä tehdessään ja kansalaiset päätöksiä arvioidessaan, ymmärtävät hyvinvointivaltion perustaksi kaikkien ihmisten hyvinvoinnin. Strategioissa ja muissa asiakirjoissa esitetyt hienot ajatukset *kaikkien kansalaisten tietoyhteiskunnasta* antavat luonnollisesti toivoa siitä, että asioille myös aiotaan tehdä jotakin. Tulevaisuus näyttää ovatko strategiat ja mietinnöt kauniita sanoja vai seuraako niitä myös konkreettinen toiminta.

Kansalaisjärjestöt voivat tietty toteuttaa käytännön taitojen opetusta, mutta mikään taho ei kykene ihmeisiin ilman tarvittavia resursseja. Muistettava on erityisesti se, että elämässä on muutakin kuin tietoyhteiskunnan hienot päämäärät.

Vielä voidaan sanoa, että ainakin Pirkanmaan Sininauha on aloittanut vuoden 2005 aikana vastaavanlaisen projektin ja toivottavaa on, että myös muualla Suomessa kyseisenkaltaiset projektit toteutuisivat. Opetuksen tarpeessa olevia riittää aivan varmasti kaikissa erityisryhmissä ja vähemmistöissä, jotka yhtä lailla ovat yhteiskuntamme jäseniä.

Liitteet

Liite 1: Tampereen A-killan ry:n asiakaskoneiden käyttöönottoajat

Toimipaikka	Asiakaskoneista	Asiakas- kone/ lkm	Asiakaskone toi- minnassa pvm
Tahmelan moni- toimitalo	Tahmelassa on ollut asiakaskone jo noin vuodesta 2000 ja toinen asiakaskone hankittiin 15.10.2003.	2	26.4.2002
Hippostupa	Hippostuvalle oli projektin alkaessa ostettava uusi kone ja toinen kone hankittiin tammikuussa 2005. Vanhempi kone on toimistokäytössä, mutta myös asiakkaat voivat käyttää sitä tarpeen mukaan.	2	29.4.2002
Härmälätupa	Härmälässä jo aiemmin hankittua konetta käytettiin opetustyössä ja toinen asiakaskone hankittiin 2.2.2005. Vanhempi kone on myös asiakkaiden käytössä tarpeen mukaan.	2	29.4.2002
Muonatupa	Muonatuvalla ei projektin rahoilla konetta ostettukaan, koska siellä oli ja on toimiva kone. Muonatuvalla kone on ollut 2-3 asiakkaan käytössä	1	30.4.2002
Kolmion päivä- keskus	Kolmionkadulle asiakastietokone saatiin	1	29.10.2002
Kotikartano tuki- koti	Kotikartanona asukkailla hankittiin heidän toiveistaan tietokone kun löytyi tila koneelle. Asukkaat luopuivat tupakkahuoneesta tietokoneen saamiseksi. Kone hankittiin	1	23.1.2003
Papinkadun ker- hotila	Papinkadun kerhotila on auki viitenä päivänä viikossa ja siellä on myös asiakastietokone. Samassa rakennuksessa kokoontuu myös Hunajaryhmä, jonka asiakkaat myös käyttävät asiakaskonetta.	1	22.9.2003
Suutalan tukikoti	Suutalassa on 6 tukiasuntopaikkaa ja kone on tarkoitettu asukkaiden käyttöön.	1	24.9.2003
Ydintupa	Ydintupa tuli Tampereen A-killan toimipaikaksi vuoden alusta ja aiemmin tuvalla ei ollut tietokonetta.	1 *	1.2.2005
Luhtaantupa	Luhtaankadulle ostetaan kone maaliskuussa. Toistaiseksi Luhtaantuvan kone ollut Sote:n kustantama.	1	1.3.2005
	<i>Yhteensä asiakaskäytössä olevia koneita</i>	<i>13 konetta</i>	

*) Kone hankittu eTampereen rahoituksella ja on Tampereen kaupungin yleinen Nettipistekone

Liite 2: Nätti-projektin alustava toteuttamisaikataulu

<i>Toiminnan ajoitus</i>	<i>Osaprosessi</i>	<i>Kesto</i>	<i>Toiminta</i>
1.3.2002 Maaliskuu 2002	Projektin käynnistysvaihe	1 kk	<ul style="list-style-type: none"> • Aloitetaan projektipäiväkirja • Hankitaan tarvittavat laitteet ja rakennetaan toimivat intranet- ja internetyhteydet seitsemään toimipaikkaan sekä testataan systeemiä. • Sovitaan toimipaikkojen kanssa toiminnan aloittamisesta, järjestelyistä, aikatauluista sekä ohjaajien opastuksesta koneiden käytössä toimipaikkakohtaisesti • Rakennetaan sisäinen tiimipostipalvelu ja annetaan toimipaikkojen vastaaville opastus sen käyttöön
Huhtikuu 2002 – toukokuu 2002	Varsinaisen toiminnan suunnitteluvaihe	2 kk	<ul style="list-style-type: none"> • Kartoitetaan innokkaimmat projektiin osallistujat. • Tehdään asiakkaiden kiinnostuksen kohteita kartoittavaa motivointityötä sekä aloitetaan yksilöllinen opetus- ja ohjaustyö valittujen n. 5-10 hengen ryhmän kanssa. • Tehdään opetussuunnitelma (yksilölliset opetussuunnitelman myöhemmin yhdessä asiakkaiden kanssa) • Laaditaan tarkka seuranta- ja arviointisuunnitelma • Esitetään suunnitelmat ohjaus- ja tukiryhmälle
Kesäkuu 2002 – lokakuu 2004	Toiminnan vaikiinnuttaminen	28 kk	<ul style="list-style-type: none"> • Opetetaan ja ohjataan asiakkaita • Valmistellaan edistyneistä asiakkaista ”ns. apuopettajia” (jos halukkuutta on) • Tarkastellaan ja arvioidaan projektia ja tehdään muutoksia tarvittaessa • Kerätään tietoa kirjallisia dokumentteja varten
Marras 2004 – joulukuu 2004	Projektin päättäminen	2 kk	<ul style="list-style-type: none"> • Projektissa mukana olleita opetetaan viimeiseen saakka • Kerätään asiakkaiden loppuarviot • Valmistellaan asiakkaita jatkamaan itsenäisesti tietoyhteiskunnassa • Valmistellaan loppuraporttia
31.12.2004	<i>Projekti päättyy</i>		<i>Projektin päätyttyä kerätään kaikki projektin aikana syntynyt materiaali yhteen sekä mahdollisesti viimeistellään kirjalliset työt</i>

Liite 3: Loppukysely lomake Nätti-projektin opiskelijoille (15.3.2005)

Kysely Nettiä nääs, tietoa tuville projektissa vuosina 2002–2004 mukana olleille.

Ohje: Voit vastata jokaisen kohtaan yhden tai useamman rastian ja kirjoittaa jotakin lisätietoja.

Palautuspäivä on viimeistään maanantai 14.3.2005. Kiitos vastauksestasi! *T. Vesa Vaittinen*

Nimi (ei pakollinen): _____ Mies Nainen Ikä: _____ vuotta

Opetusta olen saanut alle 5tuntia 5-10 t yli 10 t (Jos laitoit nimen niin ei tarvitse arvioida)

1. Miksi osallistuit Nätti-projektin tietokone opetukseen?

- Halusin oppia käyttämään tietokonetta
- Halusin saada nimenomaan ilmaista atk-opetusta
- Opetukseen pääseminen oli helppoa
- Opetuspaikka oli lähellä minua
- Opetusta tyrkytettiin minulle

Muu syy: _____

2. Millaista opetus oli mielestäsi?

- Erinomaista
- Hyvää
- Kohtalaista
- Huonoa
- Ala-arvoista
- Muu: _____

3. Miten osaat käyttää tietokonetta nyt?

- Tekstinkäsittelyä
- Internetiä
- Taulukkolaskentaa
- Sähköpostia
- Verkkopankkipalveluita (Nettipankki)
- Muu: _____

4. Jos en olisi saanut opetusta ilmaiseksi ja nätti-projektissa olisin todennäköisesti:

- Olisin yrittänyt omin päin opetella koneenkäyttöä
- Järjestänyt opetusta jostakin muualta maksamalla siitä
- Yrittänyt löytää muuta ilmaista opetusta
- En olisi tehnyt yhtään mitään asian suhteen: olisin unohtanut kokonaan tietokoneasiat
- Muu vaihtoehto: _____

5. Arvioi omaa suhdettasi tietokoneisiin ennen ja jälkeen opetuksen?

Hyödyt ja muutokset asenteissasi? Mitä muuta haluaisi sanoa...?

Ennen opetusta suhtauduin tietokoneisiin: _____

Opetuksen jälkeen asenteeni on muuttunut: _____

Hyötyjä tietokoneen käytöstä: _____

Lisäksi haluan sanoa: _____

Vastauksianne käsitellään luottamuksellisesti. Suoria lainauksia vastauksistanne voidaan kuitenkin ilman nimeänne käyttää raportoinnissa.

Voit jatkaa kääntöpuolelle

Lähteet:

Opetusministeriö. 1999. Opetusministeriön asettama 21.12.1998 työryhmä. Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2002-2004. Html-dokumentti. 1.2.1 Yhteiskunta.
http://www.minedu.fi/toim/koul_tutk_tietostrat/1/2.html. 31.3.2005.

Seppälä Jari. 15.12.2000. Tampereen kaupungin lehdistötiedote, eTampere -ohjelma käynnistyy, Jari Seppälä 15.12.2000. Html-dokumentti.
<http://www.tampere.fi/viy/tiedote/00/etrealku.htm>

Tampereen A-kilta ry. 28.5.2001. Projektiseloste. Raha-automaattiyhdistykselle.

Tampereen tasapainoinen kaupunkistrategia 2001–2012. Pdf-dokumentti.
<http://www.tampere.fi/tiedostot/52V32gyeJ/strategiaosa.pdf> 31.3.2005

Tommi Inkinen & Päivi Kuru. 2004. Kansalaiset ja tietoyhteiskunnan sosiaaliset vaikutukset - Pirkanmaan tietoyhteiskuntatutkimus 2004. Tietoyhteiskuntainstituutin raportteja 2/2004. Pdf-dokumentti. http://www.uta.fi/laitokset/ISI/dokumenttiarkisto/ISI_raportti%202004_2.pdf. 31.3.2005.

Tilastokeskus. 5.10.1995. Hyvinvointikatsaus 1995:3 5.10.1995. Html-dokumentti. Kuva: Tietoliikennevälineitä kodeissa. <http://www.stat.fi/tk/el/hyv953.html#ART2395>. 31.3.2005.

Vaittinen Vesa. 24.4.2003. Nettiä nääs, tietoa tuville-projektin väliraportti I. Tre A-kilta ry. Moniste.

Vaittinen Vesa 27.5.2004. Nettiä nääs, tietoa tuville-projektin väliraportti II. Tre A-kilta ry. Moniste.

